Přítomnost

ROČNÍK I. V PRAZE 21. února 1924. ČÍSLO 6.

Politika

K. H. Hilar:

Potřeba politického svědomí.

Za všeobecné myšlenkové krise, do níž postupem času upadl český republikánský člověk, vážící si pojmův a slov, já si chválím jako radostný příznak na příklad tu okolnost, že alespoň v šestém roce republiky může Ferdinand Peroutka studovati psychologii našeho veřejného života bez obavy, že bude přeložen, udán nebo ponechán do smrti v jedenácté hodnostní třídě, že jest nám přece jen možno čísti články jako »Intellektuál« bez obavy, že se tu mlátí prázdná sláma, aby byl zaujat politický činitel, rozdělující sinekury. Jaksi samovolně a s tím větší vnitřní nutností konečně se tu prodírá na veřejnost potřeba revise pojmů a měřítek, ba co více, potřeba nové čistoty pouhých slov, když v dnešním světě prospěchářství doma a tlučhubství venku, lidé a slohy už se pomalu navzájem nerozeznávají.

Druhdy skromný lokálkář večerníčků, raportující z nezastřené potřeby oběda a večeře, mluví dnes povýšeným jazykem Barbeye d' Aurevillyho, literární a estetické soudy pronášejí se s neurvalostí mzdových sporů, a politický trhan, který druhdy lovil svrchníky svých spoluobčanů, dnes shání jejich hlasovací lístky, cituje Chestertona a předstírá literární nebo filosofické zásluhy, podle ducha okresu, jejž hodlá natáhnout. Filosofické systémy jsou pro kočku. V honbě za mocí není hesla, předmětu, myšlenky, autority, národního, sociálního, kulturního, všelidského, duchovního statku, jehož by nehodil uchazeč uchazeči do tváře. Není pomalu jazyka, obratu, myšlenky, citu, výhrady, přízvuku, jehož by se neužilo v politickém boji, v boji o vyšší hodnostní třídu, o udělení koncesse, o pošpinění rivala, vylákání subvence nebo veřejného příděłu. Rachot veřejného žvanilství, ať už se mluví o vlasti, humanitě, svobodě nebo nutnosti snížení cen potravin, jest pravidelně tak ohromně prázdný, planý a mechanický, že muž, který by dnes chtěl promluvit k národu z pohnutek nejvnitřnějších ať v tom neb v onom oboru tvorby ducha, bude právě v dobře smýšlející a politicky neporušené veřejnosti přijat s podezřením, koho chce napálit a kolik to bude veřejnost stát. To, co bylo ještě druhdy přece jen posvátným symbolem, nedotknutelným pojmem lidství a vzdělanosti, pojmem a zákonem, jemuž slušný neb za slušného platící člověk prostě bez výhrady a vlastně spontánně se podroboval, budí dnes v soukromí útrpný úsměv. A našel-li by se člověk, který své skryté, nekontrolovatelné jednání chtěl by zařizovati v kategoriích těchto zákonů, mějž si talent sebe větší, bude rázem platiti za muže k veřejnému životu nezpůsobilého. K tomu, aby někdo dnes byl veřejně činný a nabyl veřejné moci, není závadou nejistota jeho pověsti na policii. Oč běží, jest, že nesmí to býti muž duchovní úrovně, nechce-li platiti za politického šaška.

Co znamená tento stav? Co znamená toto úplné změtení pojmů, tato úžasná duševní promiskuita, kde nerozeznává se již nabubřelý výraz břídilův od střízlivého věcného projevu učencova, kde dovoleno bíti na buben reklamy a agitačně vykořisťovati intimní duchová úsilí učencova neb umělcova, kde delikátní výsledky osobní inspirace umělecké, myslitelské neb tvůrčí vůbec jsou reglementovány hrubými prsty držitelů skutečné moci, ať již to je moc politická nebo organisační? O tom nejvýmluvnější svědectví mohli by podati ti, kdož byli nuceni žádati ochrany svého díla od veřejného politického svědomí, nebo oni, kdož mohou plniti své životní poslání toliko prostřednictvím, tak říkajíc »skrze prsty« držitelů a představitelů tohoto veřejného svědomí, této politické moci.

Nemám především na mysli na příklad oné speciální republikánské situace, kdy moc a duch, demagogie a myšlenka, iniciativa a stereotypnost, obsah a nulnost se střetají, aby moc škrtila ducha, demagogie věznila myšlenku, stereotypnost mentorovala iniciativu, duševní nulnost politicky vládla duševnímu obsahu z toho prostého důvodu, že v republice nonvaleur řve a tudíž se politicky uplatňuje a intellektuální část národa mlčí a tudíž se politicky biřicuje.

Nemám také hned na mysli oné dnes obvyklé české republikánské situace, jež by mohla vzniknouti, kdyby na příklad duch a myslitel T. G. Masaryk, nejsa presidentem republiky, nýbrž vysokoškolským učitelem, a chtěje býti jmenován do vyšší hodnostní třídy, musil by napřed býti změřen a kvalifikován duchem a myslitelem na příklad rázu pana F. S. Frabši, aby mohl »postoupiti«. »Toť běžný zjev ranného republikánství, kdy politické úřady rozdílí politická moc a nikoli úroveň ducha«, řeknete námitkou. Nuže, myslím na všechny ony neznámé a anonymní dělníky a činitele práce, jejichž subjektivně svrchovaně citlivé, odpovědné a dalekosáhlé dílo ve světě hmotném i mravním měří stereotypní politická moc, která nedosedla schopností a duchem, ale prostě chytráctvím a stranickým arrivismem. Myslím na dílo kovkopa, jehož pot prodává zchytralý a nesvědomitý odborový tajemník, aby se politicky vyšvihl na jeho zádech a ujednal politický pakt. Myslím na soudce, který spravedlivým rozsudkem riskuje ztrátu postupu, je-li jeho rozsudek politické straně nepohodlný. Myslím na žurnalistu, který nesmí říci své pravdy, nechce-li býti politicky ztracen. Myslím na učitele, který učí pravdě a spravedlnosti národa, sám jich nepožívaje. Myslím na myslitele, jehož vnitřní pravda nesmí odkrýti stranickou lež, nechce-li býti ze strany vyloučen. Myslím na básníka, který vraždí svou inspiraci, aby nepohoršil své strany. Myslím na ministra, který nesmí vykonávati svého resortu ve prospěch národa, pokud stojí v odporu s domýšlivým egoismem té které strany. Myslím na ty všechny, jejichž rozhled, vzlet, talent, intensita musejí býti potlačovány, brzděny, komoleny — poněvadž slouží národu, nikoli stranám — a poněvadž ti, které dosadila strana za jejich strážce a vládce, těchto všech vlastností nemají. Myslím na ty, kdož, plníce svědomitě své individuální poslání, poslání sil spontánně se rozvíjejícího národa, mají podléhati těm, kdož tohoto svědomí nemají. A myslím závěrkem

na to, proč mají býti služebnými duchovní elementy národa právě proto, že jimi jsou, proč k politické moci dospívá se cestami mechanického materialismu, když přec jenom opravdový idealism udržuje opravdově stát. Myslím na to, proč duchovní síly národa (nic na tom nemění politická posice Masarykova a Benešova) ve všech stranách a skupinách politických spíše napořád jsou vázány a ovládány, než váží a vládnou?

O tom dnes několik povšechných slov.

Podle jistých politických zkušeností z kulturnějších prostředí lze míti za to, že politicky žíti a panovati není nutno právě a výlučně jen politickým trikem, tajnou korupcí a politickým materialismem, počítajícím jen s nejnižšími instinkty davovými. Jest naopak ještě v okruhu reálné politiky, počítá-li se také s dobrými instinkty srdce massy. Není to vždy jen vyhlídka na úplatek a tajnou koncessi, co spojuje nebo seskupuje politicky společenské třídy národa. Ba jest nepochybno, že čím kulturnější je stát, tím kulturnější vrstvy mu vládnou. Na příklad zloděj ať náleží ke kterékoli společenské vrstvě, není zjevem kulturním. A ministerský předseda kteréhokoli opravdu kulturního státu, který má snahu sestaviti nejlepší možnou vládu, nebude si zakládati tak na tom, že získal do svého kabinetu zástupce nejrůznějších politických stran, jako spíš na tom, že ze všech těchto stran získal opravdu lidi kulturní.

Avšak, jaký typ, jaký druh je v lidové republice tak zvaný kulturní člověk, když přece již z monarchie je známo, že tak zvaná kultura slova není vždy kulturou činu?

A tu chválím si opět, že již v šestém roce republiky je přece jen možno, aby bylo uvažováno vážně a věcně i o těchto otázkách, a v době, kdy běží především o pozemkovou reformu, starobní pojištění a klíč rozdílení politické moci, je přece jen možno, aby se myslilo o základních pojmech politické slušnosti, solidní dělbě pojmů a konstrukci duchovně nově se tvořících typů, v něž soudobá společnost, tak zmatená duchovně i politicky, zvolna se krystalisuje. Autoru článku »Intellektuál« náleží na příklad prvotní zásluha, že přemýšlí s úsilím o tom, jaké základní a vedlejší, jaké kladné a negativní vlastnosti má typ lidí, kteří nejsou v republice toliko hlasovacím materiálem stran, kteří nežádají od státu toliko dodávky, trafiku nebo místo k poště, nýbrž kteří přemýšlejí o státu jako o náboženství, národním hospodářství a kulturních dějinách. Slovem, jakého druhu to jsou lidé, kteří nejsou kryti ani politickou ani odborovou organisací a přes to pociťují jakousi osobní odpovědnost ve věcech, které připouštějí nebo odmítají, lidé, kterým se za císařství říkalo jaksi tajně intelligence a jimž v republikánské estetice razí se jméno intellektuálů. Třída, která ani neřeční, ani nemalversuje, ani neobchoduje, politicky stojí jaksi v ústraní, pokud není otevřeně vysmívána, a ač roztříštěna, nese přece pasivně v národě onu úroveň, která z nedostatku precisnějšího slova jmenuje se kulturní úrovní národa.

Vytýkám poněkud autoru definice této třídy národa, že hned na počátku, kdy nevyčerpal úplně, kdo vše intelektuál jest, črtá s důrazem, kdo jím není a na místě, aby tak zv. intelektuálovi, když již o něm mluví, plaše ho z nesmělého šera, v němž politicky tento druh přebývá, dodal mysli, vlastně ho deprimuje tím, že mu vytýká politickou neobratnost a vše to, co mu schází. Kriticky je to, možná, dobré, ale já, který nejsem ani kritikem, ani politickým spisovatelem, pokládám se stanoviska psychologie svého zaměstnání za takticky a základně důležité rozvinouti, fundovati, inspirovati, nabíti vědomím a vůlí jednou vyslovený, zachycený a precisovaný typ — a poslati jej na scénu politického života národa.

Nuže, tento právě objevený intelektuál republikánský mějž si chyby, jaké chce, je mi onou vrstvou národa, onou třídou mezi třídami, o níž se domnívám, že by ve všeobecném změtení politických pojmů mohla jaksi přispěti k vyjasnění pojmů, dnes politicky tou měrou zanedbaných jako jsou pojmy: věcnost, skutečnost, slušnost, pravda, smlouva, reálnost a vůbec politická solidnost, slovem pojmy, které z nedostatku precisnějšího slova tvoří tak zv. kulturní základ veřejného života, tedy základ, o němž je známo, že vládne mutatis mutandis v barbarské a nekulturní Evropě po staletí v politickém a parlamentárním životě anglickém, a chcete-li, do jisté míry i v americkém. Kdo dnes o sobě intelektuál jest, vyložil v zásadě autor článku téhož označení. Já na tomto místě chci jen připojiti ještě, kdy a za jakých vlastností je tento intelektuál politickým člověkem, kdy, abych tak řekl, přestává býti jevem privátního zájmu myslitelského, jakýmsi zbytkem kulturního l'art pourlartismu, »estétem«, a kdy stává se politickým součinitelem, aktivní třídou národa, praktickou hodnotou možného a zlepšeného politického života republiky. Nuže, to je tehdy, když tento »intelektuál«, tento »vědomý«, který nejsa mechanickou třídou národa, dovede nejen comprehendere, chápati, precisovati hesla a pojmy, nejen intellegere to jest rozeznávati hodnoty a humbugy, věci a zdaje, reálie a mystifikace, fakta a lži, práci a švindl, slovem slušné a neslušné, dobré a zlé, ale když z »vědomého« stane se »svědomý«, t. j. ten, kdo má o sobě nejen theoretické vědomí, ale i praktickou živost, také svědomí. A ten, kdo má vědomí a svědomí zároveň, u toho intellegere , rozuměti znamená současně také agere, to jest jednati, čili u toho, kdo dovede rozeznati dobré a zlé a má svědomí, slovo poznati znamená také současně jednati — jednati pro dobré a jednati proti zlému. A typ jaksi theoretický a planý, »estét«, může se státi rázem typem štěpným i politickým, užitečným druhým, obci, celku, jakmile jeho inteligence zanechá své trpnosti, jakmile převezme na sebe všechny důsledky, které našemu vědomí ukládá naše svědomí. A myslím, že jest vítati v každé formě akci inteligentní a odpovědnou, rozumna a odpovědna, byť s počátku neobratnou a nezkušenou, ježto jest vůbec nějakou akcí k všeobecnému dobru proti všeobecnému zlu. A nechť si nikdo nemyslí, že jakékoli společenství lidské, ať je to organisace, sociální dohoda nebo stát, mohou trvati pod jakoukoli formou politického zla, na jakýchkoli základech jiných, nejsou-li to základy lidské moudrosti, lidského práva a lidské vzdělanosti, na těch jakýchkoli základech opačných, které prostě jednou prožity, označujeme krátkým slovem: nekulturní.

Lidský duch může blouditi, ale nemůže sebe zapomenouti. Neboť není vládního režimu, státní nebo společenské pospolitosti, která chtějíc obstáti před soudem dějin, před prostou zákonností života, mohla by rušiti zákon lidského práva, lidské spravedlnosti, lidského ducha, slovem zákon lidské kultury.

Ale což lze zváti kulturním takový stav vlády, v němž státní idealism jest ohrožován materialismem stran, vzájemně se porušujících výměnami a ústupky

na účet státní, utilitaristickou morálkou politického stranictví, které fedruje k státní moci zvláště za lidovlády, v duchovním smyslu nejvýše odpovědné, často lidi kulturně temné a mravně porušené? Lze zváti kulturním stavem stav státu, v němž pod záminkou příslušnosti stranické, vplíživší se a rozvinuvší se demagogie stranického materialismu a osobního arrivismu nebezpečně ohrožuje čistý vývoj národa a jeho odpovědné státní moci?

Právě v lidové republice má každý občan právo ptáti se toho, kdo mu ukládá jménem státní moci újmy na majetku, po případě krvi, po legitimaci nejen politické, ale i mravní. Jest jen věcí obecné čistoty, aby ruce, které vnikají národu do kapes, byly přiměřeně čisté.

Jsem přesvědčen, že veřejná čistota, která panuje dnes v pojmech i měrách života veřejného a politického, jest kalným dílem demagogie, jež v naší době není omezena jen na pole politiky. Jsou také demagogie estetické, náboženské, filosofické, národohospodářské, pedagogické a mnohé jiné.

Panuje přesvědčení, že protijedem každé demagogie jest reální úvaha, jasný rozum, pěstovaný intelekt, společensky mluveno vrstvy kulturní, slovem dneška mluveno t. zv. intelektuál, vrstva, která žije také mimo strany, v politickém myšlení nespatřuje zájem koncesse nebo výdělku, pro niž čistota myšlení jest prostě praktickou potřebou životní.

Chci dáti na tomto místě výraz přesvědčení o tom, že k zvýšení kulturní úrovně našeho politického života ve stranách i státě může přispěti tento od politiky osobně neodvislý intelektuál či správněji vrstva lidí intelektuálně živých a žijících. Nemohu pochopitelně dnes mluviti o praktických methodách zasáhnutí intelektuála soudobého do politického života republiky za účelem utvoření takové atmosféry politické v našem životě stran, aby vznikla na místě námi dotčené atmosféry korupční demagogie atmosféra čistého politického svědomí. Jedno je mi však jasno: je-li dnes jasna z nejrůznějších stanovisek téměř biologická potřeba očisty našeho života stranického, tato očista není možna jen tak zvaným »hromadným čištěním ve stranách«, nýbrž drobnou individuální prací všech oněch intelektuálních vrstev národa, od nichž toho možno bez zvláštních obětí žádati. Tím, že já a vy a ten a ti a ony, všichni dohromady, stojíce na svém místě, přikročíme aktivně k provedení toho, co pasivně jako nutné a dobré jsme shledali, tím, že budu v oboru své působnosti fedrovati živel čistý proti špinavému, podporovati pravdu proti lži, státi na straně člověka kvality proti člověku protekce, hájiti stanovisko věci proti stanovisku reklamy a lsti, tím, že se nebudu báti státi při stanovisku politické upřímnosti, myšlenkové ryzosti a reálného poznatku, proti stanovisku úsluhy, ochoty, kaptivace nebo tajné protislužby, tím že budu zkrátka podporovati hodnotu, osobně jakkoli nepohodlnou, proti bezcennosti, jakkoli půvabné, když jsem jednou je věcně poznal a zvážil; nastoupím tak nejprostší a nejprimitivnější cestu, jak mohu přispěti k obnovení veřejného svědomí, k vybřednutí z hanebného duchovního zmatku, v němž všichni v politické veřejnosti žijeme, k obnovení dobrého kulturního vzduchu, bez něhož není možna ani pravá, zdravá politika, ani pravý, zdravý stát, ani národ s budoucností věcně počítající.

O. Skala:

Masaryk a Marx.

Pozornost, kterou vzbudil článek »Impromtu historique«, uveřejněný v 3. čísle »Přítomnosti«, přiměla »Rudé Právo« (15. února) k replice na názory, v článku projevené, a také na názory, v článku neprojevené. Nelze upříti »Rudému Právu« značné žurnalistické schopnosti. Kdo sleduje naše deníky, uzná, že po stránce žurnalistické dovednosti »Rudé Právo« stojí mezi prvními.

Dovednost žurnalistická nesmí však nikdy sváděti k nepřesnosti v citování. Nepřesnosti dopustilo se »Rudé Právo« větou:

»... Hlavní myšlenka, již Masaryk v tomto článku vyslovil, jest, že Marx podstatou svého života a svých názorů byl nerevoluční. Revolučnost že byla jaksi jen zcela krátkým omylem jeho mládí. Na revolučním stanovisku že stál pouze roku 1848, potom po celý život, zejména ve svých nejzralejších letech a dílech že hájil názory, které ne nás (komunisty), nýbrž sociální reformisty oprávňují, aby se k němu hlásili.«

To je mylná reprodukce Masarykových slov. Masaryk v řečeném článku říká jasně, že Lenin a jeho stoupenci se mýlili, když »hlásali, že jejich taktika je jedině správná a že odpovídá učení Marxovu«. Že není jediné správnou, to anglický příklad dokazuje už dnes; a že bolševism (jako taktika marxismu) není jediné marxistickým, musí býti každému jasno, kdo Marxe a Engelse zná. Pro revoluci, rozuměj: revoluci krvavou, Marx byl v revolučním žáru roku 1848. Avšak později přijímal pro socialism jakožto hlavní a rozhodující taktiku parlamentarism, revoluci hlasovacím lístkem. To Engels krátce před svou smrtí vyslovil s určitostí vylučující pochybnost a diskusi. V Anglii tedy zvítězila Marxova taktika také, nejen v Rusku, »zvítězil Marx zralejší, Marx socialistický, marxistický a zvítězil nemarxisticky.«

Hlavní myšlenkou Masarykovou není tedy, že Marx byl podstatou nerevoluční (viz nedostatek rozlišování revoluce krvavé a contrario revoluce hlasovacím lístkem. Dle Masaryka Marx zůstal revolučním i když změnil názor na taktiku katastrofální), nýbrž these, že obojí methoda — krvavá i parlamentární — je marxistická a zvítězila: krvavá v Rusku, parlamentární v Anglii.

A právě tak nepřesně dovolává se článek »Rudého Práva« Masarykovy »Otázky sociální« z roku 1898:

»Tehdy dokazoval právě Masaryk, že Marx nebyl revolučním jen ve svém nezralém jinošství, nýbrž po celý život s výjimkou pouze poslední fáse úpadku tělesných sil.«

Kdyby autoru článku šlo o přesnost, byl by si lépe všimnul věty na stránce 615 řečené knihy:

»A proto můžeme tvrditi, že také Marx, jako veliká většina radikálů, dobou — neříkám stářím — se zmírnil, vzdávaje se své theorie o nutnosti velikých katastrof resp. převratných revolucí.«

Kde tu tedy jest řeč o úpadku tělesných sil?

*

Jde-li o zjištění, jak Masaryk nazírá na otázku, zda Marx odklonil se průběhem doby od theorie katastrof, nutno předně zdůraznit, že Masaryk ani ve svém článku, ani v »Otázce sociální«, mluvě o marxismu, nemyslí nikdy jen na Marxe, nýbrž vždy na dvojici:

Marx-Engels. Je proto věcně nesprávné, když »Rudé Právo« staví otázku tak, jako by byla v »Impromtu historique« nebo v »Otázce sociální« řeč jen o Marxovi. Masaryk vždy, mluvě o marxismu a jeho vývoji, mluví o dvojici: Marx a Engels. Při úzkém osobním i literárním přátelství a součinnosti Engelse a Marxe (vzpomeňte vydání II. a III. svazku Kapitálu po smrti Marxově Engelsem) jest považovat Engelse za spolehlivého interpreta Marxova vývoje zralejších let.

Masaryk dovolává se — mluvě o obratu v marxismu proti revoluci — úvodu ke spisku Marxovu »Die Klassenkämpfe in Frankreich 1846 bis 1850«, otištěného Engelsem roku 1895 z »Neue Rhein. Zeitung« r. 1850. Na základě tohoto úvodu dokazuje Masaryk, že Engels roku 1895 zavrhuje taktiku revoluční pro Německo nadobro.

»Marx, jak čteme, myslil, že by se bez revoluce obešla Anglie a Amerika; Engels nakonec přidává k Angliii a Americe také Německo. Obrat je úplný.« (»Otázka sociální«, 615—616.)

Zabývaje se podrobně tímto úvodem, Masaryk dovozuje, že dle Engelse... »taktika revoluční r. 1848 navždy je odčiněna a navždy znemožněna.« Ukazuje, jak roku 1848 celá Evropa se hospodářsky změnila, jak vznikl skutečný velkoprůmyslný proletariát, který tenkráte úsilím Marxovým byl pevně zorganisován v jedinou armádu mezinárodní:

»Jestliže dokonce tato mohutná armáda proletářská posud nedosáhla svého cíle, jestliže toho je daleka, aby vítězství dosáhla jedním mocným rázem, a za to v tvrdém, tuhém boji od posice k posici pomalu musí postupovati: tož máme v tom důkaz pro vždy, jak nemožno bylo r. 1848 dobýt sociální přeměny prostým náhlým přepadením.« (Slova Engelsova str. 617.)

Dále uvádí Masaryk hodnocení parlamentární tribuny Engelsem a využití státního zřízení, v němž se organisuje panství buržoasie, proti těmto zřízením:

»...A tak se stalo, že buržoasie a vláda dostaly se tam, že se bojí mnohem víc akce strany dělnické zákonné než protizákonné, že se bojí mnohem více úspěchu volby než rebelie.« (Slova Engelsova str. 619.)

Engels vidí nemožnost revoluce také se stanoviska strategického a dovodí, že panující třídy přály by si, aby dělnictvo se postavilo proti dělům a puškám. Proti vzrůstu moci dělnictva zbývá jen

»jediný prostředek, jímž by stálé stoupání socialistických šiků v Německu mohlo být zadrženo, ba na čas i nazpět vrženo: srážka ve velkém slohu s vojskem, puštění žilou jako roku 1871 v Paříži...« (Slova Engelsova, »Otázka sociální«, str. 622.)

Shrnuje výsledky svého pojednání o socialismu a revoluci, praví Masaryk na str. 630 zmíněné »Otázky sociální«:

»...uvedené fakty stačí na důkaz, že v marxismu a socialismu vůbec za vedení samého Engelsa (a Marxe) v názorech o politické taktice stal se obrat ve prospěch taktiky nenásilné a bezrevoluční...« »Obrat je velmi zřejmý v theorii i v praxi...« »Ovšem obrat ten, jak vidět ze všech těchto projevů, i Engelsova, není náležitě zdůvodněn. Jako Marx vedle I. svazku svého Kapitálu položil svazek III., tak Engels vedle revoluce prohlásil nerevoluci...«

Z uvedeného je zřejmo, že není správné dovolávat se Masarykovy »Otázky sociální« pro tvrzení, že Marx po celý život zůstal přívržencem násilné revoluce. Masaryk byl roku 1898 na základě Engelsovy interpretace Marxe přesvědčen, že »Marx dobou — neříkám stářím —« se zmírnil a vzdal se své theorie o nutnosti velikých katastrof resp. převratných revolucí. — Je pravdou, že bezpečné rozřešení této záhady očekával tehdy Masaryk od vydání podrobných biografií Marxových, a je pravdou, že materialie tyto od roku 1898 v bohatém množství už vyšly (Mehring, Rjaxanov, Jacckh a j.). Ale je pravdou také, že přes tyto publikace Masaryk nenašel příčiny změniti své mínění o odklonu Marxe a Engelse od theorie katastrof a krvavé revoluce. Kdyby autor článku »Rudého Práva« byl četl v Masarykově »Otázce sociální« dále, zejména na str. 615 až 623, byl by býval opatrnější ve svých vývodech a v dokazování Masarykem Marxovy revolučnosti (= násilná revoluce) až do konce jeho života a vývoje.

Zdá se, že autor nedal si dost práce, aby přesně pochopil, co Masaryk ve svém článku chtěl říci. Neporozuměním pak byl sveden k nepřesnosti a zkreslení jeho názorů.

Vady našeho veřejného mínění.

Dr. B. Mathesius nadhodil asi před rokem v »Čase« otázku, zda u nás vůbec existuje veřejné mínění. Dospěl k názoru, že

»citlivě a úspěšně reaguje u nás veřejné mínění stále ještě jen na věci, týkající se otázek národnostních. Holá národní existence je u nás stále ještě jen předmětem takové starostlivé péče, že nelze si představiti, že by se veřejný život mohl obrátiti bez mocného protestu většiny směrem, který by byl po té stránce považován za nebezpečný. Mimo otázku národnostní existuje u nás veřejné mínění snad jen ještě ve věcech uměleckých... V ostatních oborech veřejného života a to v oborech pro existenci státu nejdůležitějších, ve věcech řádné a poctivé správy a v otázkách zdravého politického života veřejné mínění u nás neexistuje, nebo alespoň nefunguje dobře.«

I s tímto názorem bylo by možno nesouhlasiti, poněvadž stěží můžeme mluviti o jednotném veřejném mínění ve věcech národnostních a uměleckých. Nicméně praví se tím, že není u nás veřejného mínění jako kladného činitele politického. Profesor Macek to temperamentně naznačil, že není u nás veřejného mínění ve smyslu všeobecném, ale pouze »mínění« partajní, jakési otýpky frází a hesel, které se předkládají čtenářům stranických žurnálů; hranice tohoto mínění jsou dány hranicemi jednotlivých politických stran. Bylo by zajímavo zjistiti, zda skutečně politika, politika stranická, skutečně hodně váží v denním životě průměrného jednotlivce. Tu bychom poznali, že nejvíce lidí se o politiku vůbec nebo z velké části nestará; jejich život denní je vyplněn jinými starostmi. Na schůzi o Leninovi z celé Prahy nesejde se ani dvacetina lidí, co chodívala na zápas Sparta—Slavia. Kdybychom spočítali veškeré politické schůze v Praze za týden, poznali bychom, že nesejde se na nich tolik lidí, co jich jde jednou večer do biografu. I z novin čtou se nejvíce části nepolitické, soudní síň, inseráty, různé zprávy, směs, vraždy atd. Na Václavském náměstí dovede večer mrznout velký hlouček lidí, aby se dověděl poslední sportovní výsledky; viděli jsme však na příklad, že by tam čekali

útočí na schůzích, skandalisuje v novinách, útočí se na sentiment, ne na rozum a rozvahu čtenářů a posluchačů. Je nedostatkem tohoto stranického mínění, že vychází z citu a ne z rozumu. Působí na ně hesla a proto veřejné mínění myslí heslovitě. Heslo musí selhati před složitostí života. Heslo i program má svoje poslání. Heslo však není programem. Nebezpečí hesla spočívá právě v tom, že podporuje heslovité myšlení. Nelze mluviti u nás o věcném obsahu veřejného mínění, nýbrž spíše o jeho náladě. Jest skeptické, nevěří a podezírá. Za to odpovědny jsou politické strany. Padlo před časem slovo »propagace režimu«. Režim musí se opírati o veřejné mínění. I dobrý režim může a musí padnouti, nenalézáli pochopení u veřejného mínění, třeba by to bylo jen neurčité a náladové mínění. Bude otázkou času, kdy z jednotlivých mínění stranických se vytvoří jednotné mínění úhrnné. Do té doby nutno zlepšovati stranické mínění, mínění ve stranách. Marx stanovil několik stupňů, jimiž musí projíti proletariát dříve, než uchvátí moc. Je nutno nejprve ho uvědomiti, potom utříditi, seskupiti a vésti k boji. Kde jsme u nás, držíme-li se této diagnosy? Ani ne v prvém stadiu této vývojové stupnice. Proto není u nás jednotného veřejného mínění. Pro politický a sociální život ztrácí se tak činitel velmi významný, což je tím smutnější, že jiné prvky veřejného života, politické strany, vůdcové, tisk, nedovedou jeho nedostatek kvalitativně nahraditi. *K. T.*

Literatura a umění

Jos. Kodíček:

Vlastimil Burian a jeho druhové.

Spočítal jsem to. O letošních Vánocích ptalo se mne šest lidí, s nimiž jsem se setkal, obvyklou otázkou: »Kde jste ztrávil Štědrý večer?« Odpovídal jsem stejně mechanicky: »Večeřel jsem s Vlastimilem Burianem.« Načež šest lidí různého zaměstnání a intelektuálního stupně se dalo do smíchu. V čem spočívá síla komiky, u níž stačí vyslovení jména, že dosahuje cíle?

Burian vstupuje na scénu po zazvonění zvonku: »do krámu!« Přichází pyšným krokem krocana. Má frak, který se leskne špínou. Ve vestě místo řetízku k hodinkám provázek s kouskem zátky. Pod náprsenkou, která vylézá z vesty, je vidět nahé tělo. Na nohou žluté boty s úžasně dlouhými špičkami. Vlasy, uprostřed rozčísnuty, zakrývají kšticemi oko. První pohyb: pročísne prsty kštici a srovná ji. Pak vidíte tvář: veliké šedé oko s jasem dobroty a silou nenalomeného zdraví. Tělo ztepilé a pružné, ruce dlouhé, paže silné. Stejný je hlas, jímavý zvučnou upřímností, nestísněností. Pak několik vteřin mlčení. Má-li duch Burianův ruce a tělo, tu se v tu chvíli skrčil, přimhouřené oko sonduje směr letícího míče, paže se roztáhly, prsty jsou napiaty, zlomek vteřiny napětí, lapnutí a prvý vtip třepe se v ruce komikově, jakoby stále ještě chytal míče v brance »Sparty«, jejímž byl goalmanem. Sportovní prvek nevymizel z celého působení Burianova; v jeho tvorbě je upřímnost, jasnost, dobrý vzduch sportovních hřišť; chladné a nekřečovité vybičování síly na hlavní okamžik; základní povahová nenašminkovanost; lstivost, pokud je přípustným, ba nutným prvkem poctivého boje; obnaženost, jíž nepomůže žádná kulisa, barva, hra světel: nutno míč chytit, nebo vletí do branky — to jsou jasné životní poměry. A tak tu stojí veliký chlapík s tvrdým kloboukem na hlavě, s jezdeckou hůlkou v ruce, tváří rozšířenou, s čelem prostředně vysokým, ale pevným, zosobněné zdraví pražského lidu.

Řada komiků, již v poslední době docílili veliké popularity, pracuje většinou psychologickou metodou nepřímou, někdy i velice složitou. U Chaplina jest základním prvkem povahového ustrojení tichý, laskavý, filosofický smutek, který se vleče na plochých, mátonohých chodidlech, hledí z černých nostalgických očí a skoro polosnem naráží na ztřeštěnou realitu světa; Max Linder je zcela francouzský: gracieusní kouzlo pravého troubadoura s elegantním vousiskem nad erotickými rty, avšak pomazané šlehanou smetanou. Linderovo gaminství je sladké jako dort; Max Pallenberg, správně charakterisovaný jako objevovatel a zveličovatel »hemmungů«, skrytých v každém člověku; krutý, násilnický césar, roztrhávající vnitro postavy a vnitřek slova, jehož výsměšný pathos temení z toho, že vynáší ubohé stránky lidské povahy, aby tím řekl: není tak zle na světě, neboť je ještě hůře. Proto je soucit s kreaturou, který cítíme z Pallenbergova výsměchu, protestem proti nejubožším: sytým, a pathos, jímž se mu válí vznešená slova v ústech, až ukáží celou svou prolhanost a nesmyslnost, protestem proti akademické vznešenosti. Burian je mezi Pallenbergem a Chaplinem; je dosud méně hluboký, ale o to jasnější a prostší, zcela bezprostřední. Není přirozený, je přírodní jasem smíchu, jenž nepochází z hloubek zamotané, hluboce složité psychiky, nýbrž z přebytku neporušené síly ducha, neklamně zdravých instinktů, jimž je svět prostě malý. Proto jakoby zalehl scénu svou osobností; vedle něho sotva co na jevišti existuje. Je improvisátor rodem, poněvadž hotová, vypracovaná estetická forma ho tísní jako železná panna a každý vypracovaný umělecký tvar hrozí explosí pro nadbytek jeho životní jarosti. Jest herec dosud zcela monologický, který neumí zapnouti dialogický kontakt, neboť jeho kypivost není organisována.

Bylo vykonstruováno allegorické zosobnění kladných národních vlastností: hloupý český Honza, který je ve skutečnosti chytrý a svou prostotou a poctivostí vyhraje každou při. Tato allegorie je jako tolik ‚ryzích' národních estetických hodnot, bídným novověkým překladem německého »der dumme Hans«, analogie hloupého Michla, a nevystihuje ze skutečné národní charakterologie české skoro nic. Český prostný člověk je všechno spíše než hloupým Honzou. Prostě proto, že je především velmi bystrým, ba mazaným člověkem, a jeho dobrácká prostota nejšikovnější maskou, kterou si mohl nasadit selský člověk v sociální a národní porobě. Málokterý lid se naučil býti tak bystrým pozorovatelem a tak neúprosným kritikem, nepřístupným pathosu a šerosvitným mnohoznačnostem; český člověk dovede jedním slovem vyjádřiti jádro věcí. Z českého lidu opět pražský, u něhož k národnímu nadání přistoupila i pružnost a nebojácnost, vlastní měšťákům, vytvořil přímou tradici veselé a hubaté kritické jedovatosti, která veselila se kdysi na prknech Šmídových, Tichého a jiných, pak na čas na jevištích vyhynula, žijíc už jen v lidu pražské periferie. A tuto domácí pražskou tradici s Longenovými a Nollem vyzdvihl zase Vlastimil Burian a to v intensitě, jež nemá nic společného se sentimentální nepravdivostí staropražských písniček. Zachránil jí útvar pražského drobného divadla, který bez něho je dnes nemyslitelný.

Vlastimil Burian je od zamaštěného fraku, špiča-

tých bot, jezdeckou hůlku až po drmolení podivných slov a krkolomných větných konstrukcí odleskem této pražské lidové duše. Je psychologickým a filologickým kritikem, aniž chce tím vyjádřiti něco jiného než rozzářený údiv nad affektovanou mechaničností vztahů, jimiž žije většina lidí. Vykládaje případ, kdy ho chtěl zatknouti strážník, řka: »Vaše Blahorodí, co tu račte činiti« — ne, řekl »Syčáku, pojď se mnou« — zahájí příhodu slovním gallimatiášem, jenž je lepší kritikou naší verbalistní essayistiky, než může podati kdokoliv, snažící se znovu prozkoumati dosah slov v reálném významu a skutečném smyslu a osvoboditi tak věcnost světa od prolhaných přívlastků pathetiků. Nebo vypravuje loveckou příhodu, v níž zuří fabulační pýcha naivního lidového lháře: »Vrátil jsem se ze zajetí — z Pankráce — a byl jsem pozván na lov u kolegy hraběte, i ohlédnu se a on za mnou vlk v ústrety, ohlédnu se a on stále za mnou v ústrety, v ústrety a furt v ústrety«, při čemž literární slůvko jakoby se odpoutalo ode rtů, stále silněji vykřikováno, až s hřímavým pathosem nabývá samostatné nesmírné existence, existence groteskní, kritické, nesmyslné, zcela již nenaturalistické. A touto spontánní methodou vydobývá nevyčerpatelného bohatství improvisačních účinů, jež zesílenými tlaky na řadu výrazových složek nabývá povahy abstraktního umění, aniž ztrácí cokoliv ze životní prosté, přesvědčující skutečnosti.

Teprve poslední dobou a to za spolupráce s jemným a kultivovaným, třebaže dravým Longenem a životem kypící pí. Longenovou, chápe se Burian kreací v plném smyslu hereckých. Nemohu tu pominouti aktovky dokonalé, »Už mou milou«. V chudé rodině slaví se svatba; nevěsta, milující šoféra, nechce ženicha, který je starý a ošklivý. Leda by se směla s milencem rozloučit. Přichází opilý ženich s kumpány a tropí vytržení, nad nímž je v rodině pláč. Funebrák, který měl kohosi pohřbít, omylem považuje dům za dům smutku. A teď rozpoutává se změť, nad niž je zřídka možno zřít neodolatelnější: ženicha hraje Longen s tělesnou akrobatikou a divokostí, jež by mohla být příkladem hereckého zvládnutí těla až do posledního kloubu a trhnutí svalstva. Je to zcela moderní herecký výraz. Longen stupňuje odpornost opilého do fantastiky, zůstávaje svou osobností vedle, jako jemný, jádrem šlechtický, milý člověk, jímž skutečně jest. Visí na klice co hadr ve větru. Zůstane, opilostí nalomen, ztrnulý jako nakloněná tyč. Opojen láskou k bližnímu, líbá druha a nemůže se odpoutat. Považuje sebe za druhého a druhého za sebe. Lítá po jevišti odpálkován jako špaček. Pak se válí s funebrákem jako na louce a nemoha odejíti, ve vzduchu odplave, představiv si, že je ve vodě. Je to úplný výkon. S ním Noll: dědeček bez zubů, se svíčkou a papírem v ruce, každému nepotřebný, a ač milý, každým odkopnut. Marně nabízí ve velkosti moudré duše přednost na cestě potřebné. A Longenová: na nejvyšší stupeň teploty vyhnaná nepořádnost a neomalenost předměstské holky — skvost charakteristiky. Mezi nimi Burianův funebrák, nejdokonalejší dosud herecký jeho výkon. Na klapkách namalovány druhé oči. Pod očima paprsek čar. Obočí prodlouženo až do spojení. Pomalý, důstojný potměšilec. Zcela znelidštělý pohřbívacím řemeslem, jako ohlodaný od krys na těle i na duchu. S páchnoucí morálkou nekromantů a manií soucitu se samým sebou, jakoby on byl vždy hlavním trpícím. Ruku stále nataženou k odměně, s neutuchajícím soucitem k nespravedlnosti, jež se mu stále děje. Považuje se, ač asi padesátník, za sirotka. S krutou mechaničností měří »prvotřídní« sukno, které klade na katafalk. Domněle uražen, ač mu nikdo neublížil, stupňuje urážku až v rozměry vraždy a strašně trpí, pohrdá a bojí se. Typický hysterik a histrio, což není stejná věc jen ve vědě a českých polemikách, nýbrž i v jeho jevištním podání. Na konec urve plod, chystaný jinému: se zavázaným nosem hledá mrtvolu a nalézá dívku, čekající v temnu šoféra. Vycházeje, zase trpí a bolestně cuká rameny. Je to komický výkon prvého řádu.

Herectví, hodné v dnešní době toho jména, není jen technickým ztělesněním forem, jinými vymyšlených a zopakováním myšlenek, jak jim naučila rutina a škola. Žádá otevření zasutých lidských skrýší a osobností, které nejsou opakovatelny a dosaditelny. Burian je jednou z takových jedinečných osobností, hotových a pevných již svým zrodem. Není dosud hotov jako herec. Je vlastně stále v začátcích své dráhy. Bez láskyplné a pevně vedoucí režie není dosud myslitelný v Moliérovi, Shakespearovi a úkolech, jež se mu otevírají v moderní literatuře. Burian jest vynikající a mimo všechen text. Mohl by odříkat abecedu a kontakt by byl úplný. Ale přece, ctižádost hercova nemůže pominout vrcholných výtvorů dramatické literatury, na nichž je vybudována divadelní kultura současnosti. Věřím, že jich nepomine ani Burian, neboť fond tak bezprostřední, lidový a životný nesmí zůstati nezužit.

Věřím v Buriana i těchto velikých úkolů. Jest na něm, aby utužením i vnější pracovní a formální disciplíny, vykultivováním svého nadání splnil naše naděje v sebe. Jsou nevšední.

Jiný Chaplin.

Bylo zřejmo, že v »Kidovi« ocitl se Chaplin na rozcestí: až do tohoto filmu bavil lidi způsobem přístupným i cowboyskému vkusu, kopaje lidi — i ženy — do zadku, mlátě hůlčičkou do hlav, rozbíjeje talíře, padaje ochotně do vody a poskytuje celou řadu podobných laskavostí publiku. Nebylo věci, kterou by nepostavil na hlavu, a pro vtip by byl ochotně zabil vesmír. V »Kidovi« se již ukázal zamyšlenějším, a spojil zde humor a smutek v útvar velmi půvabný. Jedna scéna z »Kida« byla pro nový vývoj Chaplinův přímo symbolická: najde na ulici nemluvně, prohlíží je, a starý nerv drastické komiky se v něm pohne: již již nazdvihuje mříž kanálu, aby tam dítě hodil. Kdyby si jeho nápady zachovaly své dosavadní mravy, bylo by dítě snad proletělo nějakou šachtou středem celé zeměkoule a padlo u protinožců někomu do polévky. Ale zvítězil nový Chaplin, zavřel zase opatrně mříž kanálu a dítě si vzal domů. Američané jsou, pokud se týká dětí, velmi citliví, a Chaplin věděl, že nesmí bavit publikum tím, že bude kopat hocha do ubohého zadečku. Nezbývalo mu, než k dítěti přilnout a vzít na sebe odpovědnost za jeho život. Jeho humoru byl dán příkaz a závazek.

Dokončiv »Kida« pracoval Chaplin jako režisér na filmu, ve kterém sám nehrál. Tento film viděli jsme nyní v Praze. Jmenuje se »Veřejné mínění«, u nás však, aby byl učiněn lákavější, byl přezděn na »Pařížskou maitressu«.

V nejbujnějších Chaplinových filmech měli jsme často dojem, že ten, jenž tu tak nehorázně baví publikum, je vlastně založením melancholik. Jeho oči nepřestávaly býti smutné, zřídka se usmál a většinou chodil vážný jako Hamlet, nešťastný princ dánský. Tu a tam nabývala jeho záliba v líčení osudů ubohých a ponížených určitějších forem: jako v onom vystěhovaleckém filmu, kde sehrál s neodolatelným humorem a stejně neodolatelnou melancholií scénu, kterak vystěhovalec po večeři v re-

stauraci shledává, že ztratil peníze a že nemá, čím by zaplatil. Humor a žal — není jiných elementů, které, uzavřevše spolek, mohly by účinněji útočiti na lidské srdce.

»Veřejné mínění« je krok na Chaplinově dráze k melancholii. Ve světě kinematografu se takovým filmům říká »drama«. Hle, Chaplinův film, v němž se někdo opravdu zastřelí! »Veřejné mínění« je vyvrcholení oné mistrovské americké režie, jež dovede podávati skutečný život s takovou poutavostí a již až dosud jsme znali z některých režií Griffithových a Stroheimových. Kdekoliv byste přerušili film, to, co by vám zbylo na plátně, by byl dobrý, výtvarně uvážený obraz. Vidíme, že ve filmu, jako v jiném umění, skutečná hodnota spočívá v intensitě práce. Děj »Veřejného mínění,« velmi obyčejný, mohl býti zpracován velmi špatně, a jest to jen režie Chaplinova, jež vdechuje skutečný život do všech detailů. Shlédnuvše film, řekněte si: »Ano, takový jest život« — což někdy bývá nejvyšší chválou. Z pohybů a tváří herců můžete tu vyčísti leckdy tolik psychologické bystrozrakosti, že by mohla moderní literatura pocítiti závist. Každá postava jest tu dokonale utvářený lidský typ. Neviděli jsme už dávno na divadle postavu tak plnou nefalšovaného života, jako jest tu bohatý milenec pařížské maitressy. Ano, to jest člověk se všemi svými slabostmi a drobnými návyky, zachycený přímo v intimitě své bytosti. Základní náladou tohoto kusu jest pocit osamělosti, s nímž se více méně potká každý ve svém životě. Chaplinova režie dovedla prostým postavením osob do prostoru vzbuditi tento pocit osamělosti. Uveďme jedinou scénu: malé nádraží, osamělá dívka; nikdo se neukazuje; děvče chce telefonovat, ptá se, a z okénka se objeví jen ukazující ruka; pak přijede vlak, jehož nevidíte; uzříte pouze, kterak po šatech dívčiných klouzají světla z oken přejíždějících vagonů; do jednoho takového světelného čtverce děvče namíří. Dovolte, abychom řekli, že v tom bylo tolik melancholie jako ve verších Alfréda de Vignyho. Vedle toho humor, shovívavě ukazující lidské slabosti. I v tom jest život, který neoddělíuje přísně komiku a tragičnost.

Může býti film uměním? Zapomeňte, co jste četli, a jděte se podívat. Budou-li moderní spisovatelé pokračovati ve své podivínské papírovosti, může se státi, že umění, které cítí v žilách trochu života, uteče se celé do filmu. Ale spisovatelé, jak je známe, budou si i pak klásti starostlivou otázku: může býti film uměním? Viděli jsme jednoho večera české původní drama moderního autora, druhého dne jsme viděli francouzský film »Bahno« v režii Louise Deluca a třetího dne jsme připadli v časopise na učené a složité pojednání, může-li film býti uměním. Usmáli jsme se.

Z chvály, kterou vzdáváme »Veřejnému mínění«, vyjímáme ovšem konec. Tady se Chaplin zapotácel pod tíhou amerického veřejného mínění a vkusu a poslal svou hrdinku, slouže běžné filantropické představě své vlasti, jako ošetřovatelku do nějakého dětského útulku. To není více než přílepek. Jest to konec tak banální, jako když v německých filmech zapadají za trosečníky života vrata kláštera. Chaplinova odvaha nevydržela; dal nakonec příliš mnoho na to, co mu o zálibách publika vyprávěli prodavači filmů.

—*fp*—

Život a instituce

Dr. Ladislav P. Procházka:

Prostituce a zákon.

Zabývat se hluboce otázkou prostituce, znamená zabývat se hluboce otázkou pohlavní vůbec. Je to théma obtížné, posud málo objasněné.

Má dvě hlediska: morální a zdravotní. Pokud se stránky morální týká, bylo by možno jíti touto jednoduchou cestou: všem zvířatům — ssavcům lidem nejpříbuznějším — regulovala pohlavní styky příroda sama, takže jednou neb dvakráte do roka na krátký čas několika dnů otevírá dokořán brány ukojení pudu pohlavního, rovnoměrně pro obě pohlaví. U člověka této přírodní regulace není, a tato brána je otevřena stále s přerušením několika dnů měsíčně u ženy. Ale není-li přírodní regulace, musí si ji stvořiti člověk sám, protože úplná bezuzdnost pohlavní není myslitelna, chceme-li utvořiti a udržeti společnost, ničí pracovní schopnost, a sráží člověka do hlubin pudů. Nejdokonalejší regulací, na kterou se posud lidstvo zmohlo, je manželství s jedinou ženou a požadavek omezení styků pohlavních na tuto jedinou ženu a jediného muže. Tam, kde tento mravní, církevní neb světský zákon nezůstal slovem neb papírem, byly pohlavní styky vyřazeny z veřejných starostí, a vzkvétala rodina jako pevný základ obce, státu i celé veřejné mravnosti. Nedá se upříti, že forma vázaného jednoženství s dodržením manželské věrnosti je a zůstane ideálem regulace pohlavních styků. K tomuto ideálu patří ovšem druhý: zachování abstinence pohlavní u mladých lidí obojího pohlaví až do sňatku.

Tam, kde obojího tohoto ideálu se nedbá, vzkvétá a bují prostituce: slovo to znamená v širším smyslu každé ukájení pudu pohlavního mimo manželství. Znamená, že dobrovolné omezení styků pohlavních, dobrovolná jich regulace, možná pouze dobrovolným, uváženým a vědomým odříkáním, či-li pouze na podkladě zákona mravního, povolila. Proto je stoupání a klesání prostituce vázáno těsně na pohyb mravní úrovně národa. V přísné obci českobratrské, ve vesnici evangelické, kde zákony mravní na podkladě náboženském vešly lidem v krev, je prostituce vůbec nemožna. Ve městech, při stoupajícím a nespravedlivě rozděleném blahobytu, po velkých válkách, neštěstích a katastrofách klesá úroveň mravnostní a s ní stoupá prostituce. Tam, kde ovládne, znamená zkázu rodiny jako jediného spolehlivého základu státu, a je jedním z nejmarkantnějších příznaků brzkých konců státu. Vide Řím.

Podle tohoto pojetí ovšem je každá regulace prostituce jako morálního zla cestou zákonitou, nařízeními, zákazy, tresty atd. naprosto marna a bezúčelna. Všecky pokusy, odstraniti ji jakožto nemoc společnosti lidské, odjakživa a všude selhaly. Není nemocí, nýbrž příznakem jiné základní nemoci. Právě tak horečka není sama nemocí, nýbrž příznakem, a základní nemocí, kterou je vyléčiti, je na př. zánět plic: uzdraví-li se plíce, zmizí i horečka. Tak i zde: základní nemocí je úpadek mravní, podaří-li se ten zhojiti, zmizí i příznak — prostituce.

*

V užším slova smyslu znamená prostituce třídu společnosti, živící se pronajímáním těla ku pohlavním stykům za úplatu. Tato definice ovšem je neúplná — úplná definice je velice obtížná; ale vystihuje celkem tu část prostituce, která je obtížná, na kterou si lidé nejvíce stěžují, kterou nejvíce máme na očích, a která také musí na se bráti celou tíhu osudu. Když se mluví o prostituci a naléhá se na její odstranění neb regulaci, myslí se pouze na tuto část prostituce.

Je křivdou a nespravedlností, že ze společnosti vyvrhuje se a pronásleduje jen prostituující se žena. Podíl obou pohlaví na prostituci je stejný, ba u mužů vyšší, poněvadž od nich vychází poptávka. Mladí muži znají zničující a skličující pocit viny po první souloži s ne-

Netvrdím, že náš zákon je schopen prostituci a nebezpečí z ní plynoucí vůbec odstraniti: vždyť to vůbec není možno, a zákon toho nemohl míti v úmyslu. Ale tolik tvrdím z plného přesvědčení: zákon tento, správně a energicky prováděn, je výborně schopen, zredukovati i morální i zdravotní nebezpečí z prostituce hrozící na nejvýš možné minimum; je k tomu schopen desetkráte spíše, než všechna policejní opatření tak zvaná reglementační. A návrat k policejnímu režimu v prostituci značil by těžký krok zpět nejenom po stránce mravní a zdravotní, ale i po stránce právní a demokratické.

Doba a lidé

Adolf Veselý:

Ztichlý básník.

I.

Anonymita básníka Slezských písní měla býti respektována a zachována. Co platno vydávat nyní Slezské písně bez označení autora, když víme, že je jím Petr Bezruč a že je to... nu, vyšší úředník poštovního ředitelství v Brně. Veřejnost to ví a není to ani veřejné tajemství, a ti, co toho dosud nevěděli, mohli se o tom nedávno veřejně dočísti, »že president republiky povýšil autora Slezských písní na vrchního ředitele pošt.« Neshodovala se novinářská zpráva s pravdou, neboť povýšení stalo se s ředitele na vrchního inspektora, ale to člověka nezměnilo. Petr Bezruč sice stárne, ale nezpychl: zůstal skromným a plachým člověkem.

»Přišel ke mně včera malíř R., byl prý také u Březiny...«

»A chtěl vás malovat a vy jste se mu ovšem ochotně posadil,« přerušil jsem ironicky sdělení Petra Bezruče.

Zázrak by byl dostat Petra Bezruče před fotografický aparát; dostat ho před štafli je nemožnost. Podivín, řeknete, ale býti podivín, není ještě býti nelida. Zoufal a hřímal, volal o pomoc Petr Bezruč pro schnoucí těšínskou větev národa, volal k lidem... neslyšeli. Božská náhoda pomohla, kde byli neteční lidé. Slezské písně se staly literaturou, krvavě krásnou literaturou — jsou lidé, kteří čtou básně, hoši i dívky, čtěte! Co chcete od Petra Bezruče?

Hlasatel smrti a msty — tak se chtělo kdysi — nechť se ukáže také jako člověk! Na barikády, statečný trubači! Skromnost a plachost člověka vykládala se básníku ve zlé. Básník nebránil člověka, mlčel a umlkl docela. Měl zaměniti lyru za meč jako Byron? Měl se státi diktátorem jako d'Annunzio? Ne každý kolář, dělající dobré vozy, je dobrý kočí, a u Petra Bezruče jsme rádi, že vykřikl. Litujeme-li čeho, pak toho, že mlčí — ale kdo může za osud?

»Všechno po mně chtějte — odpovídává na žádost návštěvy — udělám rád, jen když nechcete básní. Básní nemám.«

»Básní dnes nechci — naléhám — ač vím, že máte nějakou novou zásobu. Stačilo by snad, kdybyste sáhl do stolku. Přiznejte se, že jste napsal svou Vázanou botaniku?«

Petr Bezruč se zardí, pokud stálá červeň jeho tváře to ještě dovolí, sáhne si rozpačitě na skřipec, opíše rukou i tělem klátivý pohyb a připouští: »Úmysl zde byl, ale věřte, nedošlo k tomu. Nemám nic. Jednotlivosti ano... Ty už znáte.«

Bezručova Botanika — mluvilo se o ní dlouho tajemně. Láska Bezručova k přírodě podporovala domněnku tvoření »herbáře«. Ze Slezských písní byl znám jeho Kaktus, jeho Koniklec, z dodatků jeho Kalina a z veršů časopisecky otištěný jeho Starček a jeho Kaštany... Mohlo se snadno věřiti v uskutečněný úmysl. Zatím tedy není; doufejme, že bude.

Poštovní výstava v Praze ukázala předloni celou řadu spisovatelů, kteří jsou povoláním poštovní úředníci. Šestapadesátiletý Petr Bezruč (* 15. září 1867 v Opavě) je mezi nimi. Po převratu v Brně bylo Bezručovi nabídnuto místo ředitele pošt a telegrafů. Zdráhal se, dal se pak přemluviti a přijal. Vydržel to právě tři dny: První den sesadil dosavadního ředitele Pragra, Němce, svého i jiných českých lidí udavače za války, druhý den hodil do kamen podobiznu excísaře Karla a třetí den sesadil sám sebe, čímž považoval svou ředitelskou funkci za splněnu. Odevzdal vládu nástupci a sám si vzal nezvučný a nenáročný oddíl reklamace zásilek nádražní pošty. Tam působí.

Několik čtverečních metrů měří úřadovna Petra Bezruče, rožní přízemní pokojík nádražní pošty v Brně, a v ní úřaduje, společně s dvěma přidělenými úředníky, o jednoduché frekvenci střídavě dopoledne i odpoledne. Vyvádí ho odtud toliko dovolená, s kterou čeká, on svobodný, až se vystřídali ženatci, a tráví ji v Brankách u Opavy, nebo ve Frenštátě.

Setkal jsem se s ním předloni na prázdninách: »Což na Gruni jste letos nebyl?«

»Nedostal jsem se tam, měl jsem špatné počasí. Letos to bylo mizerné.«

»Škoda, byl byste si už mohl přečíst v rámci své Uvítání poutníků u mladých Charbuláků.«

Loni se Bezruč na Gruň dostal a také na Lysou Horu. Bezkydy jsou Bezručův milovaný kraj.

Poštovním úředníkem stal se Petr Bezruč v Brně 29. dubna 1889 po studiu filosofie a po krátkém úřadování v zemských službách a s kratší přestávkou, kdy úřadoval v Místku (od 20. X. 1891 do 22. VII. 1893). Zůstal Brnu věren a doufá to ve zdraví vydržet ještě svá tři léta, potřebná do zasloužené pense. Zajímati bude, že Petr Bezruč účastnil se roku 1919 činně prací plebiscitních na Těšínsku, kde úřadoval tři měsíce v Jablunkově, Třinci, Oldřichovicích a v Lomné. Své úřední povýšení, které mu přišel osobně sdělit president pošt Barvič, uvítal, víc z rozpačitosti, slovy: »Tisíc díků, mám z toho jedinou radost, o měsíc delší dovolenou!«

Turista, vytrvalý turista byl vždy Petr Bezruč a zůstal jím. Malá společnost starších pánů — robek nemiluje ani na cesty — vydává se v neděli i svátek vlakem i pěšky z Brna na bližší i vzdálenější výpravy, často do krajiny Pavlovských kopců, na jih od Brna, všude, kde lze najíti ještě dobrou kapku vína. Obvyklá je také každoroční smuteční výprava o Všech svatých na Babí Lom u Lelekovic. Není-li společnosti ve všední volný den, neodstraší Petra Bezruče několikahodinná tura bez společníka. Zná okolí brněnské velmi podrobně. Báseň »Papírový Mojšl« má na příklad dějiště ve staré formanské hospodě Maxlovce u Žilošic. Období, kdy nelze podnikat delších výprav, mají každodenní cíl v Myslivně u Kohoutovic. Parná odpoledne letní trávívá Petr Bezruč u Bystrckého mostu na Svratce. Mlčme však už a neuvalujme pro prozrazené podrobnosti spravedlivý hněv básníkův na svou nevinnou hlavu!

Básníci nežijí vždy ve shodě s gramatikou; nazvali

si to štírkování, krásně licentia poetica. Petr Bezruč prohřešil se ovšem ve svých Slezských písních proti oficiální poetice mnohokrát, ale nic ve zlé: poetiku tvoří živí básníci, ne školometi. Stárnoucí Petr Bezruč žije však s gramatikou v družném a důvěrném přátelství a je jejím příležitostným strážcem. Připojil již k vydání svých básní z roku 1920 filologický komentář, v němž dostává svůj díl »inteligence a žurnalistika česká«, že nemá citu pro jazyk prostého lidu; a čas od času zasedne básník na stolici přísného jazykového soudce nad námi, hříšnými žurnalisty.

»Poslal jsem vám — píše někdy novinářům — zase psaníčko. Prostý lid nikdy by neřekl vítkovický, husovický. Prostý lid říká vítkovský, husovský!«

Jindy zase: »Malé Kynice je zle, správně Kyničky!«

A po třetí: »Doubrava — jaká Doubrava? Dúbrava!«

Přijímáme psaníčka, ale necítíme jejich filologické či kantorské přísnosti. Gramatikova psaníčka jsou ovšem doléhavá, ale vždy drahá budou básnická psaníčka Petra Bezruče.

Dokumenty

František Ferdinand.

I.

Ve vídeňských listech se před krátkým časem objevily plány a osnovy zavražděného Františka Ferdinanda, které měl připraveny pro případ nastoupení na trůn. »Neues Wiener Journal« se tvářil, jakoby uveřejňoval sensaci prvního řádu, a za účelem této sensace nepoznamenal, že všecko, co v uveřejněných těchto osnovách je obsaženo, bylo dávno publikováno v pamětech zesnulého posledního ministrpresidenta prof. Lammasche.

I když je zájem o plány Františka Ferdinanda netečný a neplodný, přece je zajímavo i dnes si těmito plány skontrolovat (pro historii) fysiognomii tohoto posledního politicky dorostlého Habsburka. Dr. F. Veselý, který měl v Benešově dost příležitosti arcivévodu pozorovat, v tomto listu už ukázal na některé stránky povahy Frant. Ferdinanda. Byl to skutečně poslední politicky významnější Habsburk. Karel politicky do své smrti nebyl plnoletým. Nerozuměl svému povolání před válkou, nerozuměl válce a nerozuměl poměrům po ní. Jak dá Bůh a štěstí junácké — bylo asi jeho politickým kredem.

Je pravda, že František Ferdinand nemiloval Maďary a všecky jeho projekty o tom hlasitě svědčí. Chtěl je také jistě pokořit a tím pokořením je dostat tam, kde je míti chtěl. Ale František nebyl nepřítelem Maďarů proto, poněvadž by v nich byl spatřoval politického ničitele dunajské monarchie. Nenáviděl je ne proto, že svou politikou bourali základy říše, že utiskovali národnostně, politicky, sociálně, kulturně a hospodářsky vše, co v Uhrách bylo nemaďarské, a nechtěl je pokořit proto, aby tito nemaďarští národové se dostali k svému právu národnímu a politickému. Chtěl prostě zotročovaných národů užíti proti Maďarům, aby dosáhl svého cíle, aby se Maďaři podrobili jemu! Jaké byly jeho zámysly? Absolutism, feudalism, reakce, německý povlak říše. Všechny jeho nápady trialistické znamenaly jistě seslabení vlivu maďarského, ale ne v zájmu národů nemaďarských a neněmeckých, nýbrž v zájmu dynastické politiky habsburské. A ta znamenala u něho černější reakci než u Františka Josefa.

Je to jedna z chyb a nedostatků čistě nacionalistické politiky, dá-li se někdo oslnit zdánlivým úspěchem, jenž by nám byl kynul z některých projektů Frant. Ferdinanda. Hlavně proto, že podnět u něho byl zcela jiný a tudíž také cíl. Po prvních krocích takového uskutečnění byli bychom poznali, že bychom ani v rámci bývalé monarchie neměli s Frant. Ferdinandem společnou cestu. Kdyby se byl Frant. Ferdinand dostal k provádění svých zaměrů, byl by jeho režim zcela jiný než jeho předchůdce. František Josef měl po celý život jen starost o zachování monarchie, poněvadž prožil r. 1848, 1859 a 1866 okamžiky, kdy tato existence byla silně ohrožena a dala se na konec vykoupit jen hodně draze.

To Frant. Ferdinand vše znal jen z historie a, jak víme od jeho učitelů, dost povrchně. Jistě však, i když se učil historii, z historie se jistě ničemu nenaučil. Nepochopil ji, poněvadž ji nechtěl pochopiti, a proto považoval všechna ta nebezpečí, jež jeho strýc prožil, za překonaná, přezíral je a nechtěl o nich ničeho vědět. Naopak: během času všechny ty nesnáze a obtíže, jež panovaly v monarchii, považoval ne za nutné důsledky dějů předchozích, nýbrž za důsledky špatné vlády Františka Josefa. František Josef, i když nikdy o tom nemluvil a nedal mluviti, ve svém nitru instinktivně znal jistě dobře velká nebezpečí, jež Rakousku hrozí pro případ vážných událostí světových. Proto se jim vždy úzkostlivě vyhýbal. Tak jako po r. 1867 už nechtěl oktrojovat, byl všeobecný názor, že se už nikdy po r. 1866 nepustí do vážných zápletek válečných. Ani okupace Bosny nebyla u něho oblíbena. Byl tehdy mladší a snad proto rychleji ho dovedli přesvědčit, že této operace vyžaduje prestyž mocnářství. Ale Conrada z Hötzendorfu ihned propustil, když v r. 1909 jeho tirolské manévry vzbudily v Italii nedůvěru, a oběma mobilisacím proti Srbsku se vzpíral pokud mohl. Jak nerad uposlechl Berlína a Ballplatzu r. 1914, je známo.

František Ferdinand měl docela jinou mentalitu. Nemohl se dočkati panování, poněvadž věřil, že si všecko prostě naporoučí, že všechno půjde na komando, že si zřídí své Gross-Oesterreich a zlomí každý odpor. I maďarský, i český i třeba německý, bude-li třeba, poněvadž to Gross-Oesterreich znamenalo prostě pro něho Gross-Habsburg. Gross-Oesterreich nebralo ohled na národy, na obyvatelstvo vůbec. To přece je z jeho dopisu nejlépe patrno. »Bohužel,« píše, »že nerozhoduje jen mocnář.« On však doufal, že si to zařídí tak, aby nerozhodoval parlament, lid, aby rozhodoval jen on, Gross-Habsburg. Už proto jsou tedy všecky spekulace dříve a úvahy teď klamny, které počítaly s tím, že režim Františka Ferdinanda by býval pro nás výhodným, nebo alespoň výhodnějším. Připouštím, že by se bylo snad ulehčilo proti dřívějšímu stavu nemaďarským národům, kdyby je byl »pustil« na Maďary. Ale čím, jak a jak dalece? Jen potud, pokud by toho byl potřeboval k pokoření Maďarů. Byl by zavedl všeobecné hlasovací právo v Uhrách. Dejme tomu. Máme dnes jisté zkušenosti. Jací by to byli bývali poslanci za »Severní Uhry«, za naše nynější Slovensko! Těch by se Maďaři asi nelekli. Stejně by nebyli Rumuni a Srbové mohli politicky čelit vyškoleným, parlamentárnímu životu zvyklým Maďarům. Následek: v nejlepším případě shnilé nějaké to narovnání v ohledu jazykovém při zachování maďarského státního jazyka (v úřadech, školách a v armádě) v každém případě stará maďarská nadvláda politická, hospodářská i sociální. Ale i jiná, dokonce skoro jisto jistá eventualita: kdyby byl Frant. Ferdinand takto Maďarům ukázal zuby, Maďaři by byli jistě našli svého Deáka II., s Vídní se vyrovnali, i s hlasovacím právem se smířili, a pak nový císař neměl pražádných důvodů, pouštět nemaďarské národy na Maďary, a vše by bylo ještě horší než před tím, poněvadž maďarisační politika by se pak prováděla zdánlivě zcela legálně, parlamentem zvoleným všeobecným právem hlasovacím! A jak Maďary známe, byli by si v takovém případě zařídili vše tak, aby se po druhé nemohlo opakovat to »pouštění«. Stav, který by byli pak stanovili, byl by petrifikován pro všechny časy, za souhlasu, ne-li za podpory Frant. Ferdinanda, usmířeného krále s korunou sv. Štěpána na hlavě. (Snad dokonce za souhlasu a pomoci pana Andreje Hlinky, Jurigy, Jehlicsky atd.)

Ale nechť už by byl stav jakýkoliv, nikdy by nebyl Frant.

Ferdinand provedl víc, než co by mechanicky prospělo koruně: na př. spojení Čechů se Slováky v jednu korunní zemi by nebyl Frant. Ferdinand nikdy připustil, a o nějakém osvobození Slováků nemohlo být nikdy řeči, dokud by byli zůstali pod žezlem svatoštěpánským. Toho luďáci dnes rádi zapomínají, majíce paměť až nepřirozeně krátkou. Že se Frant. Ferdinandovi nikdy nejednalo o skutečně rozumné, spravedlivé upravení poměrů, o tom přec nebude nikdo pochybovat, kdo trochu sledoval celou jeho politiku. A kdo se té víry dlouho nevzdal, musel být poučen, jakmile vyšly paměti prof. Lammasche, jichž doplňkem jsou dnes publikované návrhy. Jeví se v nich jako v dobrém zrcadle celá povaha arcikníže te. Povrchnost, čistá mechaničnost, neupřímnost až k záludnosti (staré to vlastnosti habsburské), středověkost a feudální aristokratism, znající jen prospěch dynastie. Povoloval jen formy, ale obsahu nepřipouštěl. Znamenalo-li zavedení všeobecného hlasovacího práva zdemokratisování feudální ústavy maďarské — Frant. Ferdinand je zaváděl, aby každou demokratisaci znemožnil, a aby donutil Maďary k poslušnosti koruně. A to všemi prostředky: i to pro něho, středověkého aristokrata, nejsvětější, korunovaci, chtěl postaviti naprosto do svých absolutistických služeb. Pro arcivévodu korunovace neznamenala politický akt, o obsah tohoto aktu se vůbec nezajímal. Jemu byla formou a tou formou chtěl operovat. Proti Maďarům v první řadě, aby snížil význam politicky obsažné a závazné korunovace uherské. Rakouská korunovace neexistovala. Ústava z r. 1867 obsahovala sice jakýsi korunovační slib, ačkoliv tam o korunovaci nemohlo býti řeči. Tam byl stanoven jen slib, který rakouský císař při nastoupení trůnu měl složit. František Josef tento slib nikdy nesložil, a Frant. Ferdinand činil složení slibu závislým na různých předpokladech, stejně jako si předem stanovil podmínky, za kterých by byl složil slib v Uhrách. V každém případě zamýšlel korunovaci rakouskou, ne aby manifestoval jakékoliv ústavní smýšlení, kterého fakticky neměl, nýbrž aby nově zavedenou korunovací ve Vídni seslabil vážnost a tradici korunovace uherské, přes to, že se k té chtěl odhodlat až v okamžiku, kdyby se mu buď po dobrém nebo zlém podařilo odstranit všecky formální překážky ústavní, stojící v cestě k daleko autokratičtější vládě než jakou vedl jeho předchůdce. K tomu účelu měla sloužit i korunovace česká, zamýšlená »eventuell«, po případě. Pevně k ní nebyl odhodlán, teprve podle toho, praví sám, jak se poměry vyvinou. Není pochybnosti, že ho důvěrníci upozornili na rozpor, jaký by se byl vyvinul mezi novou korunovací rakouskou a tradiční českou. Co bylo Rakousko? Co byl rakouský císař? Mocnář zemí na říšské radě zastoupených. Byl tedy už tím, také pánem v Čechách, alespoň podle ústavního práva rakouského, dle něhož měl skládat korunovační slib. Buď tedy by bylo muselo dojít k státoprávní úpravě, anebo korunovace v Praze byla pouhou okázalostí, dvorní slavností bez jakéhokoliv politického obsahu a významu.

Poznámky

Zvláštní vlastnosti dělnické diktatury. Na jedné straně se nám říká, že to, co nyní z Moskvy natahuje ruce na všechny strany, jest vláda dělníků, na druhé straně pak nám táž ústa zvěstují, že ruská komunistická strana se právě rozhodla přijmouti do svých řad 100.000 nových členů z dělnických řad. Vzhledem k tomu, že jest to právě komunistická strana, jež provádí diktaturu v Rusku, jest na místě otázka, čí vlastně je to tedy diktatura, jestliže do komunistické strany se dělníci, pod vlivem nějaké dobré a shovívavé nálady, teprve začínají přijímat. (Čímž nechceme ovšem říci, že by tam až dosud žádní nebyli.) Je patrno, že tato dělnická vláda držela si po celých šest let aspoň čtyři pětiny ruských dělníků opatrně od těla a teprve teď podniká, zatím opatrný, pokus s přijímáním dělníků do strany. Jestli kdy, tedy právě nad tímto faktem je zřejmo, že ruská diktatura není vládou dělníků, nýbrž vládou jedné politické strany. Komunisté posuzují anglickou Labour Party velmi přísně a nacházejí na ní samé maloburžoasní vlastnosti. Avšak pochybujeme, že by Labour Party váhala po šest let, přijmouti 100.000 dělníků do svých řad, jako váhala ruská komunistická strana. Vůbec »Rudé Právo«, jež má tak bystrý zrak pro třísky v cizím oku a tak slabý pro břevno ve vlastním, se často ukvapuje. Tak vytýkalo nedávno, že v nové anglické vládě nejsou žádní skuteční dělníci. Na to mohlo »Právo Lidu« odpověděti velmi lehce, položivši otázku, kolik je skutečných dělníků v ruské vládě a kolik jich je mezi funkcionáři komunistické strany v Československu. »Rudému Právu« nezbývalo, než umlknout a přemýšleti o pomstě. Jak patrno, zavádí »Rudé Právo« dvojí morálku: jednu pro sebe a druhou pro jiné. To bylo příznakem všech stran, které rychle chtějí uchvátit moc. Výtky »Rudého Práva« mívají obyčejně nějaký choulostivý bod, jako má choulostivá místa i ona slavná diktatura dělníků, do níž se však dělníci přijímají jen po podrobném a rozpačitém zkoumání jako koně na výstavu.

Německá revoluce. Komunistický orgán se zlobí, vydatně užívaje svého statečného stylu, že měšťácké noviny vylhaly, jakoby komunisté v Německu chystali puč na 13. února, a praví, že nyní »Právo Lidu« snadno může mluviti o »těžkém morálním krachu komunismu v Německu« a o tom, že »připravený puč ztroskotal«. Němečtí komunisté neměli prý žádných pučistických úmyslů a tak zůstali uchráněni i morálního krachu. Komunistický orgán končí svým oblíbeným refrénem: »Kdy už konečně, dělníci, vykopete ze svého středu prolhané vůdce?« Nejsme informováni o tajemství 13. února, snad komunisté chtěli opravdu klidně sedět doma. Ale onoho morálního krachu (pokud v takových věcech bývá dotčena morálnost) němečtí komunisté přece jen nezůstali ušetřeni, a sice již mnohem dříve. Celý svět se mohl dočísti nikoli z měšťáckých novin nebo z »Práva Lidu«, nýbrž ze samého »Rudého Práva«, jemuž ve věcech revoluce přísluší, jak známo, úloha úředního orgánu, že němečtí komunisté zbrojí k občanské válce. Bylo to pozdě na podzim, kdy říšská obrana prostě vyhnala saské komunistické ministry z jejich úřadoven a kdy komunistická strana byla prohlášena za rozpuštěnou. V té době »Rudé Právo« každý den temně zahřmívalo a s úctyhodnou otevřeností prohlašovalo, že nyní tedy dělnictvo přejde k útoku a že občanské válce nelze ujíti. Zaznamenávalo vojenské přípravy německých komunistů a přineslo v té věci řadu oficielních vzkazů z Moskvy, které při známé ponížености, kterou v sobě pociťují evropští komunisté, přijdeli jim na oči ferman z Kremlu, bylo ovšem dlužno pokládati za rozkazy. »Rudé Právo« prohlásilo v té době několikráte, že nadešla chvíle zápasu strašného a rozhodného. Místo toho se rozložilo v Německu nebývalé ticho a po občanské válce nebylo ani potuchy. Politické nebe bylo přímo azurově modré. To vše lze zjistiti prostým nahlédnutím do komunistického orgánu z listopadu a prosince. Od té doby se »Rudé Právo« pečlivě snažilo zahaliti tuto epizodu závojem zapomnění a pokládalo už jen brutality říšské obrany za známky revolučního vření. Příčiny tohoto dokonalého krachu ko-

munistické revoluce v Německu jsou zajímavé a zasloužily by podrobnějšího rozboru. Myslíme, že v popředí příčin stojí naprostý nedostatek vůdčích osobností, jimž churaví německý komunismus. Z významnějších postav sociální demokracie nepřešla ke komunistům ani jediná, a tak hnutí musilo býti svěřeno pánům, jež dlužno mírně označiti jakožto záhadné. Prostá fotografie na příklad komunistického ministra financí v Sasku, pana Böttchera, mohla by pověděti mnoho zajímavého a bezútěšného. Ať však tak či onak, německá komunistická revoluce byla velmi vzdálena toho, dostaviti se skutečně, a na posledním sjezdu ruské komunistické strany výmluvně nad tím hořekoval Zinověv. Ve své řeči potvrdil i pevný úmysl i krach.

»Po říjnové poradě,« děl, »němečtí soudruzi se dohodli, že boj započne zítra, kdy buď zvítězí nebo zemrou.«

Avšak němečtí soudruzi zůstali vítězství i smrti stejně vzdáleni, a Zinověvovi nezbývá, než konstatovati: »Ústup způsobil velkou depresi a zklamání.« — Ze Zinověvovy řeči zároveň lze získati cenné poznatky o tom, co myslili komunisté dělnickou vládou a jednotnou frontou. Dnes, kdy tato hesla byla už opuštěna, říká Zinověv otevřeně, jak si to představovali: nemělo to jiného účelu, než zmocniti se moci a diktatury. U nás na západě se tato hesla lidu vykládala daleko učeněji a daleko mírněji. Ale Zinověv dnes přiznává, že jedinou věcí, kterou očekávali od toho, že komunisté se dostanou do některých ministerstev, byla naděje, že zaopatří 60.000 pušek.

»Považovali jsme,« praví Zinověv dále, »vstup komunistů do saské vlády jen za vojenský manévr. Vy jste tento vstup změnili v politický blok s levou sociální demokracií, která vám svázala ruce. My jsme si představovali věci tak, že vstup do saské vlády bude znamenati dobytí základny k revolučnímu pochodu, základny, na níž se budou moci rozvinouti síly našich vojsk... Ale stalo se něco, co silně připomíná komedii. Jestliže revoluční strana v předvečer povstání dostane se do tak směšného postavení, je to horší než porážka.«

Tak si to tedy představovali. A u nás nám bez uzardění vykládalo »Rudé Právo« (i ovšem pan profesor Nejedlý) dělnickou vládu jakožto nejčistší demokratický útvar.

Prohlašujeme se býti stoupenci demagogie. »Večerní České Slovo«, které obšírnou moudrost ranního vydání obléká spíše do formy aforistické, upozornilo na rafinovaný a složitý plán, který sledují komunisté svým odhalováním korupce v lihové aféře. Jest to nic více a nic méně než útok na stabilitu naší koruny.

»Jest známo,« praví večerník, »že komunistické rozmazávání domnělých afér jest v souvislosti se zavládnuvším otřesem naší koruny. Důsledky mohou býti velmi těžké pro dělnictvo a my proto varujeme...«

Koho?

»Kam chtějí hnáti situaci čsl. komunisté? Komunistická demagogie rozvrátila hospodářsky Rusko... Demagogií, útěkem od odpovědnosti a štvaním proti socialistům pracují komunisté nejen proti státu, ale i proti dělnické třídě. Všude, kde si takto počínali, ruší se sociální opatření dělnictva.«

Nevíme, je-li dojem, zavládnuvší po odhalení, že si čsl. socialisté vypůjčili peníze na své výdělečné podniky z lihovarnických fondů, tak zdrcující, že by v zápětí za ním mohlo přijíti zrušení osmihodinné doby pracovní. Komunistická demagogie sice opravdu není postavou z říše bájí a my sami k ní nechováme něžných pocitů: jest to pro náš vkus panička příliš mohutná a tělnatá, a mimo to — také pro náš vkus — příliš věrná pánovi, který si ji vydržuje, nějakému panu diktátorovi, jenž sedí připraven, drže v ruce lineál, podle něhož chce spořádat svět. Avšak, a opět se musíme dovolávati svého vkusu, předpokládati u každého, kdo chce proniknouti taje lihové aféry, úmysl podlamovati československou korunu, to jest methoda tak prosťoučká a z intelektuálního hlediska tak limonádová, jako byla ona, které před časem používal národně demokratický tisk, hledající u každého, kdo kdy nesouhlasil s deflační politikou, úklady proti životu Rašínovu. Takhle jednoduše to nejde. Na hrubý pytel musí přijít hrubá záplata. Komunisté jsou demagogičtí, tedy do nich také demagogií! Demagogií proti demagogii! Jest ovšem těžko raditi straně čsl. socialistů, která, jak známo, nikdy neprováděla demagogie, k prostředkům tak hrubým. Ale jinak to nejde. Buďme demagogicky poctiví! Útočme svou čistotou na instinkty davu! Komunisté demagogicky otvírají ústa, my zavřeme demagogicky kapsy! Ucházejme se o přízeň davu tím, že si nebudeme od lihovarníků ani vypůjčovat peníze na biograf! Vypozorujme, na co se dá lid nachytat, a pak do toho! Zaveďme demagogii poctivosti! Demagogicky odmítejme kšeftíčky, jichž jsme dosud neodmítali! Jinak na ně nevyzrajem!

Co stojí na třetí a co je na čtvrté stránce. Podá-li ministr demisi za okolností jaksi podezřelých, má orgán jeho strany těžkou roli, servírovati tuto událost pokud možno slušně a bez újmy pro důstojnost strany. Úloha tak těžká, že často vede k protimluvům, jak vidíme na příklad z »Českého Slova« ze dne 19. února, kde čteme na stránce čtvrté:

»Br. ministr Tučný oznámil ústř. výkonnému výboru strany své nezvratné rozhodnutí, že podá ze zdravotních důvodů demisi... Předsednictvo, konstatujíc, že útoky, podnikané v poslední době na br. ministra Tučného, neměly ani na jeho rozhodnutí ani na rozhodnutí předsednictva o přijetí demise žádného vlivu... atd.«

To však čteme teprve tehdy, když před tím na stránce třetí jsme si byli přečtli toto:

»V pátek ohlásil ministr Tučný min. předsedovi Švehlovi svou demisi s odůvodněním, že nechce býti vystaven trvalým a bezpodstatným útokům, které v koaličním i mimokoaličním tisku jsou proti němu vedeny.«

Rčení, že lhář musí míti dobrou paměť, nelze, jak patrno, upříti jisté oprávněnosti.

Poznámka o straně československých socialistů. Přehlížejíce čísla »Přítomnosti« dosud vyšlá, vidíme, že jsme v nich věnovali straně československých socialistů řadu zmínek, které by mohly býti vykládány jako odmítavé vůči celé této straně; také v tomto čísle se dopouštíme podobných věcí. Neradi bychom vzbuzovali takový dojem a proto raději řekneme přímo, jak si to myslíme: strana československých socialistů je celkem jednou z nejsympatičtějších našich stran, zejména proto, že je za ní shromážděn dobrý lid, oddaný tomuto státu; její program je dobrý a její obětavost, kde jde o zájem státu, byla několikráte jasným způsobem osvědčena. Víme však — a každý to ví — že v této straně jest jakýsi Augiášův chlívek, který právě v zájmu této strany nutno vyčistit. A na to naléháme. Nepřeceňujeme obtíže, které strana při čištění má: je známo, že

v chlívku dlouho nečištěném mnohý neřád důkladně přischne. Ale musí se do toho.

Klerikál jakožto správce ministerstva spravedlnosti znamená nebezpečí, rozpoznává »České Slovo«, vypočítává přehmaty dra Dolanského a neváhá prohlásiti: »Jest nutno si uvědomiti, že justice není tak podřadnou složkou veřejného života, aby mohla býti trvale svěřena klerikálními ministrovi.« To může býti pravda, ale je to jen theorie, a v praxi to vypadá poněkud jinak. Musíme říci, že po volbách patrně bude těžko, nesvěřovati justice klerikálnímu ministrovi, zejména tehdy, jestliže pach afér, rozšiřující se kolem strany čsl. socialistů, zanechá v lidu trvalejší dojem. Neboť klerikálové nemají svých úřadů z milosti, nýbrž stejným demokratickým právem jako strany socialistické. Abychom nemusili svěřovati obor justiční klerikálovi, k tomu zbývá jediná cesta: aby pokrokové strany vzaly klerikálům voliče a tak podkopaly jejich politický vliv. Toho však pokrokové strany dosud nedokázaly, naopak, klerikálního voličstva spíše přibývá. Ovzduším afér proti klerikálům bojovati nemůžeme. Neboť, hnalo-li co lidi do strany lidové, tedy právě ta okolnost, že její vůdcové dovedli si zachovati čisté ruce nebo aspoň dojem, že mají čisté ruce. Stěžuje-li si tedy »České Slovo, stěžuje si v první řadě na svou vlastní stranu.

Jak k tomu došlo, že se Franta Sauer stal zase nulou. »Lidové listy« si libují, že Franta Sauer, známý obrazoborec a škůdce mariánského sloupu na Staroměstském náměstí, se stává nyní, kdy státní zastupitelství vzalo zpět žalobu na něho podanou, nulou a že už nebude vytahován ze »škarpy za českým kulturním plotem«. Tomu nerozumíme. Neboť kdo vytahoval statečného p. Sauera z této škarpy? Kdo přestal z p. Sauera dělat nulu? Byla to právě lidová strana, jejímž »Lidové listy« jsou orgánem. Na její nátlak byla podána žaloba. Není to její zásluhou, že byla vzata zpět. Lidový orgán si zřejmě líbuje v díle cizím. On sám vynaložil vše, aby udělal z p. Sauera hrdinu pokrokové idey.

Podivili jsme se, když jsme četli v »Národních Listech« tento povzdech posl. A. Hajna:

> »Já se své strany bych ještě dodal, že hlavní příčina takových zjevů jest slepé stranictví, jež se stalo u nás zrovna božstvím, uctívaným svými obřady a obětmi. Přemíra takového stranictví bez mezí a bez hranic stlačuje přirozeně intelekt, že nedovede rozeznati ani, co je v činnosti osob všenárodního, všesociálního a všelidského. Kazí a zatvrzuje srdce, jež pak nenávidí ono všenárodní nebo všesociální nebo všelidské u politické osoby, jakmile je z jiné strany. Vyšších vzletů takové stranictví a tisk, jenž mu slouží, nezná a není ani schopen.«

Protíráme si oči: držíme to v ruce skutečně »Národní Listy«? To, co p. posl. Hajn praví, je nesporná pravda, ale místo, na němž je pronášena, zdá se jaksi nevhodné. Neboť předním příkladem tisku, jehož srdce bylo zatvrzeno stranictvím, byl vždy tisk národně demokratický. Což zapomněl kdo na způsob, jakým psal národně demokratický tisk o Masarykovi a Benešovi, kteří přece jen mají snad jakousi všenárodní hodnotu? Což zapomněl kdo na jedovatosti, jimiž tito dva muži byli častováni »Národními Listy« jen proto, že si nevzali legitimaci jejich strany? Jsou tomu dva, tři roky, co tyto »Národní Listy« psaly o ministru Benešovi, když dlel na západě, přibližně jako o potulném artistovi, který jede shánět přízeň pro svou osobičku. Což nechá národně demokratický tisk něco dobrého na jiných stranách? Což neobviňoval čsl. socialisty dokonce z germanofilství? Což si »Národní Listy« myslí, že je možno zapomenout, co a jak psaly po pět let jen proto, že dr. Kramář se domnívá, že on je nejschopnějším mužem v čsl. republice pro řízení zahraniční politiky? Což vynikal jiný tisk větší neschopností, oceniti všenárodní význam muže, který patří jiné straně nebo žádné? Pan posl. Hajn nalézá pojednou pravdu, jde-li o dra Rašína. Ale neukázal dosud, že by ji dovedl nalézti, když jde o někoho z jiné farnosti.

To mu vypravovala jedna sestra, u níž včera přenocoval. Komu? Jednomu čsl. socialistovi, který si prý přišel do redakce »Rudého Práva« stěžovat na poměry ve své straně. Pravil (podle »Rudého Práva«):

> »My máme tedy dělat žebříka Stříbrnému, který už pýchou neví, co má dělat. Kdysi byl rád, když mu někdo půjčil pětku do karet, a teď je z něho boháč. Jeho panička tuhle uspořádala čajový večírek pro organisované sestry, seděla tam jako kněžna a dala si jednotlivé sestry milostivě představovat a shlížela na ně svrchu, jakoby říkala: »Klaňte se mé výsosti, otroci.« To mi vypravovala jedna sestra, u níž jsem včera přenocoval.«

»K těmto vývodům není třeba nic připomínat,« poznamenává »Rudé Právo«. My bychom přece něco připomněli: čím se liší tato atmosféra od atmosféry Ovocného trhu? Jaký je zde rozdíl, který by byl hodný zmínky, mezi »Rudým Právem« a klepavou babičkou? Rozdílu neviděti. Ale cesty světové revoluce mohou býti rozličné. Mohou jíti i přes řeči, které byly proneseny, když jeden bratr přenocoval u jedné sestry.

Feuilleton

Karel Poláček:

O povídce živnostenské.

Politické strany, které se u nás po převratu etablovaly, vyložily ve svém stánku vedle všelikých existenčních výhod pro své straníky i dokonalý program kulturní. Možno konstatovati, že na podkladě programů stran vyvinulo se svérázné umění, najmě písemnictví stranicko politické.

Je nám zajisté známa podstata románu, zdělaného na základě programu republikánského. Obsah takového písemnictví bývá zpravidla takový: Dcera nebožtíka statkáře — sličná, hrdá, vážná — sama vede celé hospodářství — láska k rodné půdě (idealismus); na druhé straně úředníci lesní správy hraběcí — hon za světskou marností — městské cetky a pozlátko — opovržlivý posměch nad prostým životem venkovským vedle ucházení se o ruku dcery nebožtíka statkáře (materialismus). Vítězí idealismus: ruku dcery nebožtíka statkáře dostane nemluvný, divoce zarostlý lesník — pod drsnou korou bije srdce šlechetné. Románů takového druhu udělal množství neslýchané slovutný spisovatel Bohumil Brodský.

Také jiné strany mají svoje písemnictví. Pro katolické lidovce hodí se najmě povídky královéhradeckého pana Šupky pro pobožný a poučný ráz; jsou to historie utěšené, protože v nich i prostý, neučený lidovec přemůže svojí chytrostí židovského lichváře, jemuž pak nezbývá než zlostí prskati; a taktéž proto, že rouhačům schromnou údy a nevěrci obraceji se před smrtí na katolickou víru.

Bylo již s dostatek psáno o komunistické literatuře, ve které střídavě v dlouhých a kratičkých verších předkládá se dělnictvu kaviár s jazz-bandem, hýření v barech s těžkým životem námořníků, křepčení černochů s dělnickým milováním na uhelných haldách, coctaily s vyzýváním k světové revoluci. Naproti tomu umělce sociálpatriotické horečně zajímá poměr továrníkova syna k chudé dělnici, zasazený do stávkového ovzduší. Jistě že zvítězí

nevinná láska, jež končí sňatkem, a dělníci stanou se účastnými na výtěžku továrny.

*

Zatím co ostatní strany oplývají bohatstvím myšlenek, stojí tu politická živnostensko obchodnická strana chudá a prázdná. Světový názor této strany je determinován dvěma myšlenkami. Dolní mez tvoří heslo: Nepomůže-li si živnostnictvo samo — nikdo mu nepomůže — a nejzazší mez je idea: živnostnictvo úpí pod tíhou nesnesitelných daní. Světový názor politicko-živnostenský a středostavovský je v podstatě velmi pochmurný pessimismus. Politickému živnostníku nezbývá než úpět pod tíhou nesnesitelných daní. Přestane-li úpět, přestává býti i politickým živnostníkem, což jasně prokážeme vypravováním povídky směru nár.-demokratického. Obsah této povídky by byl asi takový: Chudý vandrovník přichází odkudsi z venkova do Prahy. Je hladov a oděv jeho je chatrný. Avšak tento chudý vandrovník se pilností a šetrností vyšine tak, že to přivede až na majitele továrny. Je na svoje dělníky vlídný, je dobrodincem celého kraje a horlivě podporuje národní jednoty obranné. Na štědrý večer uspořádá pro všecky svoje zaměstnance hostinu. Zřídí pro školní mládež polévkový odbor. A když zemře, provázejí ho všecky spolky a cechy na poslední cestě za zvuků smutečních pochodů.

Tato životní dráha nemůže býti údělem politickému živnostníku. Továrníkem se nemůže stát — pak by nebyl již živnostníkem, neboť fabrická výroba ubíjí střední stav. Ba, ani nemůže mu živnost zkvétat, neboť politickému živnostníkovi jest úpěti pod tíhou nesnesitelných daní. Ani klesnouti pod daňovým břemenem není mu přáno; pak by, nemaje živnosti, stal se kořistí socialistických stran. Obsah vánoční povídky ze života politicko-obchodnicko-středostavovského byl by zajisté málo radostný a nad pomyšlení truchlivý: Jest velmi pravděpodobno, že by hrdina této povídky dostal pod vánoční stromek daňový výměr, nad nímž bylo by mu hořekovati, a jenž by se stal předmětem intervence milých kolegů poslanců.

Je zajisté těžko vybudovati na základě ideje, že živnostnictvo úpí pod tíhou nesnesitelných daní, bohatou literaturu středostavovskou. Jen tak lze si vysvětliti, že »Reforma« posud nevypsala soutěže na původní sbírku lyrických básní z obsahu živnostenského, nebo knihu živnostnicko-obchodnických essayí, či původní drama středostavovské. To jsou úkoly, které čekají v budoucnosti kulturní činitele této strany.

*

Nedostatek tradice strany živnostenské snaží se vůdčí duchové strany nahraditi jinak. Karel Havlíček nazýván jest v oslavném článku živnostenského deníku »synem českého živnostníka«. To jest zásluha politické strany živnostenské, kterou jí nemůže upříti ani nejurputnější nepřítel. Tím je také prokázáno, že kdyby dnes Havlíček žil, nemohl by býti ničím jiným než politickým živnostníkem již z úcty k svému otci.

*

Nicméně však není duchovní život politicko-živnostenský tak chudý a skrovný, jako by se zdálo na první pohled. Ba, právě naopak, nelze přehlédnouti veškeré bohatství lidového umění živnostenského. Lidové básnictví živnostenské libuje si v úsečné epigramatické formě, v důrazných dvojverších a čtyřverších i v delších básních, ve kterých lapidární formou doporučují se výrobky jednotlivých firem. Budoucí pilný folklorista a snaživý sběratel lidové poesie živnostensko-obchodnicko-středostavovské nebude moci nevšímavě pomíjeti taková jadrná rčení: »Zdraví, sílu, svěžest dává jedině kolínská káva.« — »Každý otec, každá matka chválí zboží Brouk & Babka.« — »Pověst letí celým světem: Astra chutná malým dětem.«

Neméně pozoruhodno je výtvarné umění živnostenské, zvláště vývěsní štíty, kterým se již nebožtík Neruda obdivoval. Malířský primitivismus »každodenně čerstvého pečiva« a »výseku libového masa« stal se základem moderního směru výtvarného.

Svěží projevy lidového umění živnostenského budí naději, že podaří se v budoucnu vybudovati svéráznou kulturu politicko-živnostensko-obchodnicko-středostavovskou.

*

Ke konci jest se nám zadumati nad tím, že právě fialku vyvolili si političtí živnostníci za svůj odznak. Proč? Fialka neúpí pod tíhou nesnesitelných daní; a nic nenaznačuje, že by v tomto směru mohla býti symbolem. Skromnost něžné fialky nemůže být také vzorem pro živnostníka, jenž usazuje se s oblibou na hlučných křižovatkách a hlaholně vychvaluje své výrobky. Tak tedy proč?

Dopisy

Teď zase „bratr opatství thélèmského“ . . .

Milá redakce,

kritická intensita, po jejíž obnově jsem volal v 1. č. »Přítomnosti«, je tedy šťastně obnovena v plné předválečné jakosti. Slunce svítí jako v r. 1913, kdy měli jsme příležitost protestovati proti v polemikách sešedivělým mužům, jichž ironie vydrží až do repliky; v duplice již ustupuje zlobě. Zvěcněli jsme však a nenalézáme potěšení v sledování maskovacího umění, jež »přílišného filosofa« mění v »přílišného Řeka« a toho ve »skromného bratra thélèmského opatství«. Na konec bude všechno jen »maskou«, jako u slavného Bernardiho, varietního umělce v převlékání. Držme se tedy věci a přiznejme, že »frivolnost a kejklířství« je na naší straně. Neboť

1. bylo o nás tvrzeno, že jsme tiskli jakýsi feuilleton p. F. X. Šaldy garmondem,

2. že jsme gratulovali dopisem k tomuto feuilletonu,

3. že jsme napsali svůj článek jako reklamní gesto,

ač jsme

1. žádného feuilletonu pě. Šaldova garmondem netiskli,

2. k žádnému feuilletonu o mladém umění negratulovali,

3. s podivem konstatovali podezření z touhy po reklamě. Vždyt nebyli jsme to my, kdož psali sami o sobě jako o» našem vzácném spolupracovníku, který byl zvolen k dantovské oslavě profesorským sborem« a jehož »řeč slibuje býti zlatým hřebem naší saisony dantovské a kulturní Praha nenechá si ujíti příležitost, vyslechnouti ji s úctou a pozorně. Dovídáme se, že i politická myšlenka velkého básníka bude v ní osvětlena zcela nově a originálně« — nýbrž byl to p. F. X. Šalda, jenž toto napsal vlastní rukou o sobě. Proto s podivem byli jsme nuceni odmítnouti výtky, nemající s věcí nic společného, za to však schopné uvésti nás v okruh morálky nejmenšího bratra opatství thélèmského. Místo dalšího budiž nám dovoleno, abychom citovali tento názor André Maurois: »Řekněte nám, že tento Hun jest barbar, zdvořile tomu přisvědčíme, ale řekněte nám, že jest špatný sportsman, a vzbouříte britanskou říši.« *Josef Kodíček.*

Ještě o výchově tiskem.

Vážený pane redaktore-

Když jste zavedl v »Přítomnosti« rubriku listů k vydavateli, doufám, že připustíte i malou polemiku mezi jejími přispívateli. V posledním čísle vytýká Vám p. Mirko Rašín jednostrannost při posuzování žurnalistických výstřelků a chce »žurnalistické bolesti« všestranně osvětliti uveřejněním útoků na dra Rašína. Myslím, že všestrannost p. Mirko Rašína má náramnou chybu: v jeho sbírce by chyběly výňatky právě z oněch časopisů, na nichž úroveň naší žurnalistiky jako na »orgánech inteligence« nejlépe se dá demonstrovati a které při útocích na dra Rašína nepřicházejí v úvahu, neboť jsou to listy mu blízké. Má-li tedy sbírka býti všestranná, doporučil bych po-

jmouti do ní též útoky na osoby z opačného tábora, třeba na Šmerala nebo Munu. Dalo by se to vhodně doplniti články o pečených dětech v Rusku a hrůzách bolševických žalářů. Také by bylo zajímavé srovnání, jak psaly noviny Rašínovi nepřátelské po atentátu a po Rašínově smrti a jak píše na př. Národní Demokracie o nemocném a mrtvém Leninovi. Co by tomuhle říkal p. Mirko Rašín?

Doufám, že mu otištěním tohoto dopisu poskytnete příležitost, aby to řekl. S veškerou úctou *Karel Peterka.*

A jeden, který nevolil.

Pane redaktore,

poněvadž Jste uveřejnil dopis »jedné, která nevolila«, domnívám se, že Vás snad bude zajímat i moje korespondence s okresní politickou správou o volební neúčasti. Korespondence ta zněla:

»Městské radě... Na Vaše vyzvání, abych vysvětlil svoji absenci v posledních obecních volbách, dovoluji si prohlásiti toto: S pojmem volba jest nerozlučně spojena představa svobody; z předložených kandidátních listin nemohl jsem vybrati ani jedinou, která by neodporovala mému přesvědčení. Jakákoliv změna nebo škrty v listinách mají v zápětí neplatnost hlasu. Zákon ji však nemůže zameziti a nezabraňuje ku př. též vložiti prázdný lístek do obálky. Jest zřejmo, že běží o případ, pro nějž mají snad právníci určitý termín, který však laika logicky myslícího bezvýhradně vede k přesvědčení, že nemohlo býti úmyslem zákonodárce, aby občan čsl. republiky mohl se vyhnouti legálně následkům nesplněného příkazu úkonem naprosto bezúčelným, nesmyslným a marným. Jsem proto přesvědčen, že neučinil jsem ničeho proti zákonům republiky, zač mohl bych býti stihán a trestán.« — — — —

Na to byl jsem odsouzen k pokutě 200 Kč, v případě nedobytnosti k trestu vězení 20 dnů. Odvolávám se k zemské politické správě dopisem, v němž pravím mimo jiné:

»Věřím dosud, že jest nemožno nutiti občany pod pohrůžkami trestů k úkonům naprosto nesmyslným... Věřím dosud, že zákonodárce neměl v úmyslu nutiti občany k přetvářce... Budiž mi dovoleno ještě několik všeobecných poznámek: Tresty za neúčast volební vzrostou za dnešních poměrů bezpečně averse k volbám vůbec. Snad klesne počet nevolících, vzroste však počet neplatných hlasů, počet protivládních hlasů a — bohužel — snad i počet protistátních hlasů. Politická správa by měla o této náladě v občanstvu vědět a — je-li již zákon nešťastný — neměla by prováděním jeho nejnešťastnějšího bodu škodu již danou zveličovati.« — — — —

V úctě *Ing. Otakar Švéda.*

Co by se v Praze nemělo trpěti.

Vážená redakce »Přítomnosti«!

Tohle, co Vám povím, by se nemělo trpěti.

Myslím totiž přelepování starých plakátů novými a to zpravidla ledabyle. Jdu onehdy a vidím oznámení, že bude vycházeti nový český deník »Československá Samostatnost« a hned pod tímto oznámením verše, patrně zbytek přelepeného plakátu. Verši těmi oznamuje nějaká pekařská firma své výrobky. Která to byla, nemohl jsem zjistiti. Plakát »Čsl. Samostatnosti« firmu zalepil. Ze starého plakátu tam zbylo:

»...a vyrábíme ráno pro český, milý lid náš
sušenky, které dítě i chorý stařec rád.
Nemastné, neslané jsou a k nim sladoučké sorty
neškodných povidel a marmelád.«

Ne, takové věci neměly by být trpěny, ale trestány. Kolik lidí v Praze, i ti, kteří přijdou z venkova, mohlo by se domnívati, že je to pokračování v prospektu, jejž nahoře otiskuje »Československá Samostatnost«. *S. Z.*

Oh, ti učenci...

Pane redaktore!

Podivovali jsme se, když nedávno před pražskou porotou prohlásil znalec pro obor psychiatrie hlavní svědkyni za slabomyslnou, uváděje za jeden z hlavních dokladů, že nedovedla uspokojivě odpověděti na státoprávní otázku, v čem spočívá rozdíl mezi republikou a monarchií. Takoví psychiatři zdají se býti zjevem mezinárodním. Dočítám se aspoň, že dva soudní psychiatři ve Vídni prohlásili za symptom duševní nemoci, že kterási žena nedovedla odpověděti na otázku, které město, zda Vídeň nebo Linec, leží výše nad mořem. *K.*

Listárna

Polemiky s F. X. Šaldou bývají, jak nám píšete, nekonečné, p. Šalda dovede polemisovat patnáct let a máchat těžkým mečem na bitevním poli, na které se už dávno nikdo nedívá. Četl jste jeho nový feuilleton proti nám v »Českém Slově« a obáváte se, aby nyní »Přítomnost« nehostila své čtenáře samými polemikami s p. Šaldou. Neračte se obávati. Nehodláme dělati k p. Šaldovi druhou babičku z trhu. Jakmile jsme mohli pozorovati, že p. Šalda se stává dětinským — a toto poznání, myslíme, po jeho poslední výpravě v »Č. Sl.« je všeobecným majetkem — rychle nás opustila všechna chuť, a bez hlesu vytratíme se z jeviště této solnesovské tragedie, nehodlajíce státi jako smuteční vrba na místech, kde p. Šaldu opouští talent. (Doklad: historka z holičské oficiny, kterou počíná svou polemiku.) Musíme jen konstatovati, že p. Šalda se tak dlouho stýkal s mladými básníky »Devětsilu«, až se poněkud přemladil: přeletěl krásný věk mládí a upadl rovnou až do dětinskosti. Souhlasíme úplně s Vámi, že by nemělo smyslu, přiti se s ním, neboť vše překroutí. Oddává se nyní podivnému zvyku, jeden týden něco říci a druhý týden to prohlásiti za žert. Tak začal říkati lidem ze strany čsl. socialistů »bratře«, ale byv při tom dopaden, prohlásil, že to vlastně myslí ironicky, jako se všeobecně říká »bratr Klofáč«. Nebo se ve slabé chvilce prohlásil za »příliš Řeka«, a když pak mu bylo ukázáno, jak se dělá směšným, obrátil na čtyráku a prohlásil to za žert: navlékl si prý na nás jen »řeckou masku«, aby nás oklamal. Či konečně vytáhl proti nám ve jménu kallobiotiky, eugeniky a hygieny; byv poučen o nevhodnosti tohoto počínání, prohlásil i toto za žert: byla to prý jen past na nás nastražená. S tak žertovným člověkem lze těžko mluvit. Jeho počínání je tak žalostné, že toho raději necháme. Proto se nemusíte báti polemik.

Překlady. Žádáte, abychom uvážili, neotiskujeme-li příliš mnoho překladů, a nebylo-li by lépe, otiskovati raději práce původní. Nemyslíme. Nevíme, proč bychom přinášeli původní články o věcech cizích, které už v cizině byly někým daleko lépe napsány, než můžeme učiniti my. Uvažte, že anglický autor na př. má daleko více chancí vystihnouti nějaký problém své země, než můžeme míti my. Je pochopitelno, že je lépe informován. Mimo to se přiznáváme k jedné zálibě: ony cizí články, jež překládáme, bývají znamenitě psány, a my bychom chtěli své čtenáře pohostiti pokud možno největším množstvím dokonalé prósy. Jak pravíme, nechápeme, proč bychom měli na př. o veřejném mínění ve Francii dáti si napsati článek někým, kdo sedí v Praze a dostane se do Francie leda na výlet, a proč raději nepřeložiti část z knihy skvělého francouzského autora, který žije v Paříži a má dokonalou známost předmětu. Tento druh patriotismu jest nám cizí. Myslíme, že je naopak lépe, seznámiti přímo se způsobem myšlení cizích autorů. Volíme ovšem pouze takové, kteří celkem vyjadřují názor, který my sami jsme byli schopni o věci si udělati.